

คู่มือศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิกฤตหรือโอกาส การเรียนรู้ในยุค 4.0

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
กรมการพัฒนาชุมชน

ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง วิกฤตหรือโอกาส การเรียนรู้ในยุค 4.0

ISBN : 978-974-423-154-3

พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม 2561, จำนวน - เล่ม

จัดทำโดย : กลุ่มงานส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน
สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

จัดพิมพ์โดย : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา
8/1 ซอยบางนาตราด 51 ตำบลบางแก้ว
อำเภอบางพลี สมุทรปราการ 10540
โทรศัพท์ 02-751-7468-72 แฟกซ์ 02-316-9238

คำนำ

ในอนาคต 20 ปีข้างหน้า... สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง และฉับพลันในหลากหลายมิติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออนาคตการพัฒนาประเทศไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งหากคนในชุมชนรู้ไม่เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงนี้ ก็จะทำให้เราพลาดโอกาสในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้ทันนานาประเทศ ซึ่งสิ่งที่สำคัญคือ องค์ความรู้ต่าง ๆ การจัดการความรู้ การพัฒนารูปแบบการประกอบอาชีพ ให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

“ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

“คณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ถือเป็นกลไกหนึ่งในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการรวบรวมองค์ความรู้ จัดการความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และส่งเสริมระบบบริหารชุมชนเข้มแข็ง ทั้งนี้ หมายรวมถึงพัฒนาการปฏิบัติงานในพื้นที่ด้วย

เอกสารเล่มนี้ จะเน้นในประเด็นการสร้างแรงบันดาลใจ และยกตัวอย่างแนวความคิดในประเด็นที่กล่าวถึง เพื่อที่ผู้อ่านจะสามารถนำไปต่อยอด นำไปปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทพื้นที่ของตนได้อย่างเหมาะสม อันจะส่งผลให้การขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน

มีนาคม 2561

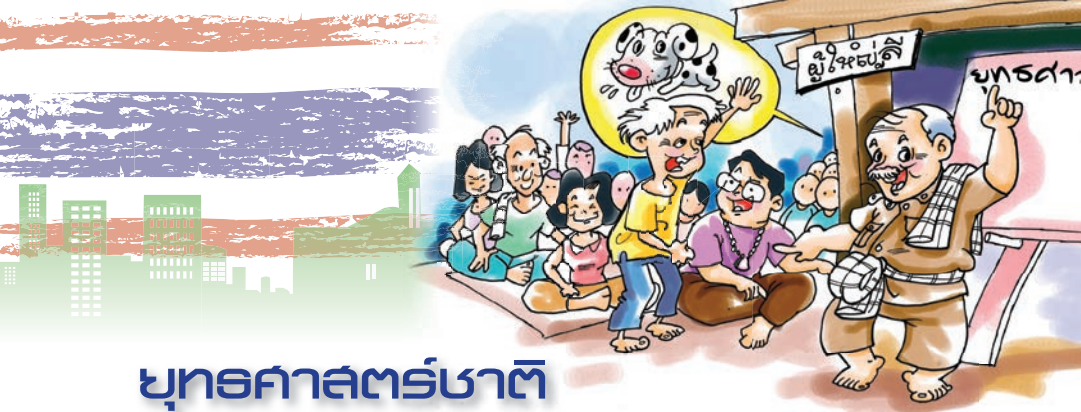
สารบัญ

เรื่อง

หน้า

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับนโยบายไทยแลนด์ 4.0	5
การส่งเสริมการเรียนรู้.....	33
การจัดการความรู้	41
แหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน	69
ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงกับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก	73
ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการชุมชน ให้ชุมชนเข้มแข็ง	79
ตัวอย่างการดำเนินงาน การส่งเสริมระบบบริหารจัดการชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็ง โดยใช้องค์ประกอบทั้ง 6 เรื่อง	97

ยุทธศาสตร์ชาติ

20 ปี กับนโยบายไทยแลนด์ 4.0

การกำหนดให้มี “ยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ระยะยาว ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์เข้มข้นขึ้นมากเนื่องจากประเทศต่าง ๆ ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจการค้าการลงทุนเสรีกันอย่างกว้างขวางท่ามกลางความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีหลากหลายสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งได้ทำให้โลกเชื่อมต่อถึงกันได้ง่ายขึ้น ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้น สินค้า บริการ เงินทุน ผู้คน และข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ รวมถึงเทคโนโลยีมีการเคลื่อนย้ายถึงกันและข้ามพรมแดนกันได้ง่ายและกระจายทั่วถึง โลกไร้พรมแดนได้ส่งผลให้ภูมิทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจสังคมและภูมิรัฐศาสตร์ของโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงใกล้ชิดและต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน โอกาสที่เปิดกว้างขึ้นและผลกระทบถึงกันได้อย่างรวดเร็ว ผูกพันต่อเนื่องและรุนแรงมากขึ้น กอปรกับ การพัฒนาเทคโนโลยีก้าวหน้าไปอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะในกลุ่มของเทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา ได้ส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิต คุณภาพชีวิตและรูปแบบธุรกิจพัฒนาไปมาก และในอนาคตข้างหน้าการเปลี่ยนแปลงจะยิ่งรวดเร็วขึ้น จะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่พลิกโฉมอนาคตของโลกรวมทั้งประเทศไทยเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นอัจฉริยะ รวมทั้งเกิดการเชื่อมต่อและการบรรจบกัน

ของเทคโนโลยีก้าวหน้าทั้งเทคโนโลยีฐานชีวภาพ เทคโนโลยีฐานฟิสิกส์ และฐานดิจิทัลที่จะเป็นความท้าทายต่อโลกของการแข่งขันอย่างมาก ประเทศไทยจึงจะต้องลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาวิทยาศาสตร์ วิจัยและพัฒนาให้สามารถพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่และเกิดนวัตกรรมที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่มีมูลค่าสูงและแข่งขันได้ รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตคน

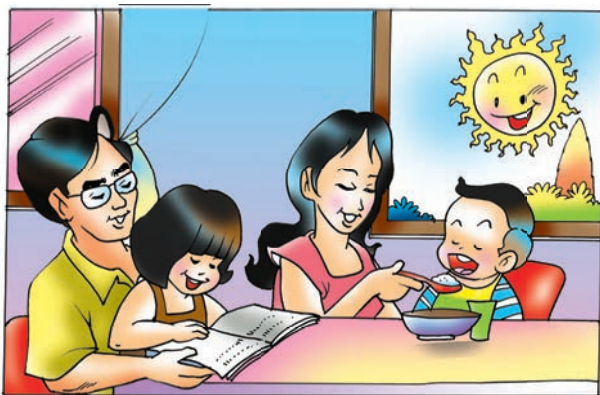
การดำเนินนโยบายการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศอย่างเสรีนับเป็นกลไกที่มีความสำคัญมากขึ้นในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการพัฒนาในด้านอื่น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการค้าเพื่อสร้างพลังอำนาจการต่อรองและพลังอำนาจทางเศรษฐกิจเกิดมากขึ้นในส่วนต่าง ๆ ของโลก รวมทั้งเป็นการปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ด้วยการแข่งขันในเวทีโลกเป็นทั้งการแข่งขันระหว่างกลุ่มที่จับมือกันและขณะเดียวกันก็แข่งขันกันเองภายในกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงในบริบทโลกดังกล่าวได้สร้างโอกาสทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และการเมือง สำหรับประเทศไทยเองก็ได้รับประโยชน์ในการขยายตลาด ขยายฐานการผลิตและบริการรวมถึงการใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น จึงมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้นและได้ก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้ปานกลางขั้นสูง รวมถึงมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมสูงขึ้น ทั้งนี้ โอกาสที่เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ความร่วมมือระหว่างประเทศและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เมื่อประกอบเข้ากับจุดแข็งของประเทศไทยที่มีฐานการผลิตและบริการที่สำคัญหลายสาขาและมีที่ตั้งที่เหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นประตูสู่เอเชียที่สำคัญได้ ก็นับว่าเป็นโอกาสที่จะใช้ยุทธศาสตร์ที่เป็นเชิงรุกมากขึ้น ภายใต้การกำหนดเป้าหมายหรือตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศไทยให้มีความท้าทาย ซึ่งจะทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากจุดแข็งให้เกิดผลต่อการพัฒนาได้ อย่างเต็มที่

ปัจจัยภายนอก

ในเชิงสังคม แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกที่สำคัญมากขึ้นในอนาคต ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ซึ่งนับว่าเป็นความเสี่ยงและความท้าทายสำคัญสำหรับนานาประเทศ ประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาจำนวนไม่น้อยต้องเผชิญกับความเสี่ยงที่เกิดจากโครงสร้างประชากรสูงวัยขึ้นตามลำดับ ซึ่งเป็นความเสี่ยงจากการขาดแคลนแรงงานและภาระด้านงบประมาณที่สูงขึ้น รวมทั้งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ แต่ในขณะเดียวกันในอีกด้านหนึ่งได้เกิดโอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบโจทย์สังคมสูงวัยหลากหลายขึ้น และเป็นความท้าทายต่อการวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยให้ดีขึ้น วิวัฒนาการและปัจจัยดังกล่าวได้ส่งผลให้ภูมิทัศน์ของโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาและการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการตอบโจทย์การดำรงชีวิตและการดำเนินธุรกิจรูปแบบใหม่ ๆ

สำหรับประเทศไทย การพัฒนาทางสังคมก้าวหน้ามาตามลำดับส่งผลให้คนไทยโดยเฉลี่ยมีการศึกษาและสุขภาพดีขึ้น และระบบเกื้อกูลในครอบครัวไทยเข้มแข็ง เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ นอกจากนั้น กล่าวได้ว่าระบบการศึกษาระบบสาธารณสุขและสวัสดิการ และโครงสร้างพื้นฐานในทุกด้านก็มีการพัฒนาก้าวหน้าไปตามลำดับ แต่หากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว และกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันนั้นว่าประเทศไทยพัฒนาไปได้ช้ากว่าหลาย ๆ ประเทศ การพัฒนาประเทศไทยในช่วงระยะเวลาถัดไปจะเผชิญกับความท้าทายในหลายด้าน ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรที่ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดในปี 2579 โดยจะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุถึงร้อยละ 30 ขณะที่สัดส่วนวัยเด็กและวัยแรงงาน มีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยวัยเด็กมีสัดส่วนคิดเป็น ร้อยละ 14 ขณะที่วัยแรงงานคิดเป็นร้อยละ 56 ทั้งนี้การลดลงของจำนวนวัยแรงงานซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2557 จะเป็นความเสี่ยงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหากการดำเนินนโยบายในการทดแทนกำลังแรงงานด้วยการใช้เทคโนโลยีและการยกระดับคุณภาพและขีดความสามารถของแรงงานไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้น สถาบันครอบครัวมีขนาดเล็กลงและมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ปัญหาเชิงคุณภาพของประชากรทุกกลุ่มวัย ทั้งในส่วนของคุณภาพการศึกษา ระดับคุณธรรม จริยธรรม ความเจ็บป่วยจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

นอกจากนั้น ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาสังคมไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบในทางลบต่อการพัฒนา อาทิ สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและผันผวน ฤดูกาลเปลี่ยนแปลงไป อุบัติภัยทางธรรมชาติรุนแรงขึ้น ส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อม ในขณะที่ราคาพลังงานก็สูงขึ้นมากตามความต้องการที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น ในขณะที่ปริมาณการผลิตมีข้อจำกัด ความผันผวนของสภาพภูมิอากาศได้กดดันให้ประชาคมโลกต้องร่วมกันปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์และระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความเข้มงวดขึ้นเพื่อที่คนจะอยู่กับโลกได้อย่างยั่งยืน มาตรฐานของสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ถูกกำหนดเป็นมาตรฐานสากลในโลกของการแข่งขัน เงื่อนไขการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมก็จะเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่กดดันให้ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนไปสู่สังคมสีเขียวโดยการพัฒนาและนำเทคโนโลยีสีเขียวมาใช้ก็จะมีส่วนสำคัญ และช่วยแก้ปัญหาลดลงของทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งน้ำมัน ซึ่งแม้ราคาจะลดลงแต่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม จึงต้องผลักดันให้มุ่งสู่การผลิตพลังงานทดแทนในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งพืชพลังงานที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารได้นอกจากนี้ การรักษาความหลากหลายเชิงนิเวศน์ซึ่งนับว่าเป็นจุดแข็งสำคัญอีกด้านหนึ่งของประเทศไทย ให้สามารถเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานชีวภาพและการท่องเที่ยว

สำหรับประเทศไทยเส้นทางการพัฒนาที่ผ่านมามีการเจริญเติบโตในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบการพัฒนามุ่งเน้นการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ พึ่งพาการส่งออกที่ต้องอาศัยการนำเข้าทุนและเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนในสัดส่วนที่สูง ทำให้เศรษฐกิจของประเทศพัฒนาเติบโตได้อย่างรวดเร็ว สามารถปรับเปลี่ยนประเทศจากประเทศที่มีเศรษฐกิจในระบบ “เกษตรแบบพึ่งตนเอง” เป็นระบบเศรษฐกิจที่ “พึ่งพาอุตสาหกรรมและการส่งออก” จนกระทั่งทำให้ประเทศไทยกลายเป็นฐานการผลิต

ของสินค้าอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ ของโลก เช่น ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ และปิโตรเคมี ซึ่งการลงทุนจากต่างประเทศส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเร็วกว่าและมีผลิภาพการผลิตที่สูงกว่าภาคเกษตร และภาคบริการซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่เป็นฐานรองรับประชากรขนาดใหญ่กว่า แต่ภาคเกษตรและภาคบริการโดยเฉพาะการท่องเที่ยวนั้นผลิตภาพยังต่ำ แม้ว่าจะเป็นสาขาสำคัญที่สามารถช่วยรองรับผลกระทบของไทยจากความผันผวนจากสถานการณ์เศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ได้ จึงนับว่าการพัฒนาในรูปแบบที่ผ่านมาส่งผลให้ประเทศไทยติดในกับดักความไม่สมดุล และกับดักความเหลื่อมล้ำ

ในภาพรวมกล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศไทยที่มีความก้าวหน้าตามลำดับ ยังไม่ได้สร้างพื้นฐานที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้เป็นฐานรายได้ที่มั่นคง มีความมั่นคงและยั่งยืนสำหรับคนทุกกลุ่มได้ กล่าวได้ว่ากลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศยังไม่เข้มแข็งพอ ที่ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนได้อย่างทั่วถึง ประเทศไทยยังคงต้องพึ่งพาการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศสูง เป็นเพียงประเทศผู้ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมจากต่างประเทศ โดยยังไม่สามารถเป็นผู้สร้างเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีขั้นสูงได้เอง อีกทั้งยังต้องพึ่งพาล้างงานจากต่างประเทศอย่างมากและมีการใช้

ที่สิ้นเปลือง โดยในช่วงเวลาที่ผ่านมาการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศ ไม่มีการวางแผนระยะยาวในการใช้และการรักษาทรัพยากรที่ชัดเจน ส่งผลให้ทรัพยากรสำคัญหลายอย่างหมดสิ้นไปอย่างรวดเร็ว หรือเสื่อมโทรมมากจนต้องอาศัยระยะเวลายาวนานที่จะฟื้นฟูให้กลับคืนมา เช่น ก๊าซธรรมชาติที่เป็นทรัพยากรพลังงานหลักของประเทศ ทรัพยากรแร่ธาตุต่าง ๆ และป่าไม้ เป็นต้น

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ความได้เปรียบในด้านทรัพยากรของประเทศไทยลดลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาประเทศไม่ยั่งยืน และปัญหาดังกล่าวยิ่งกลายเป็นความเสี่ยง ที่สำคัญของประเทศไทยในขณะนี้ประเทศต่าง ๆ เร่งปรับตัวเพิ่มประสิทธิภาพโดยใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมทั้งการบริหารจัดการที่ดี ในขณะที่ประเทศไทยยังติดกับดักความเหลื่อมล้ำ และความไม่สมดุล รวมทั้งยังต้องยกระดับการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากขึ้น แก้ปัญหาภาวะเปื้อนที่มีลักษณะหมุยหมุยและล้าสมัยกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินธุรกิจ และเร่งเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการที่ยังขาดคุณภาพในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะและการให้บริการสาธารณะด้วย

1. ภาพอนาคตประเทศไทยในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้า

ประเทศไทยมีความมั่นคงในทุกระดับและทุกมิติ มีความพร้อมในการป้องกันภัยคุกคามทุกรูปแบบจากภายในและภายนอกประเทศ เป็นที่ยอมรับของประชาคมโลก การเมืองมีเสถียรภาพ สังคมมีความสามัคคีปรองดอง ประชาชนมีความสุข และมีความมั่นคงด้านอาหาร น้ำ และพลังงาน

เศรษฐกิจและสังคมไทยมีการพัฒนามั่นคงและยั่งยืน โดยสถาบันหลักของชาติดำรงอยู่อย่างมั่นคง เป็นจุดยึดเหนี่ยวของสังคมมีความสามัคคีของคนในชาติ มีความสงบและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในทุกพื้นที่ และมีระดับรายได้ในกลุ่มประเทศรายได้สูง มีความเป็นธรรมในสังคม และความเหลื่อมล้ำลดลงในทุกมิติ ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคและโลก

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตได้ขายเป็น การพัฒนาเศรษฐกิจ
ตั้งอยู่บนฐานฟิสิกส์ ฐานดิจิทัล และฐานชีวภาพ มีการเติบโตอย่างมีคุณภาพ
กระจายฐานการผลิตและบริการไปในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง มีเสถียรภาพ
แข่งขันบนฐานการพัฒนาและใช้นวัตกรรม และมีฐานการผลิตบริการ และการ
ลงทุนที่เชื่อมโยงในอาเซียน ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญให้ประเทศพัฒนาเข้าสู่
การมีรายได้สูงภายในปี 2579 และเป็นประเทศพัฒนาแล้ว

ภาคเกษตร เป็นฐานการผลิต bio-bases ที่สำคัญ เป็นฐานการผลิต
อาหารที่มั่นคงและปลอดภัย และเป็นฐานการผลิตที่มีผลิภาพการผลิตสูงมี
ระบบบริหารจัดการที่ดีด้านประมง

ภาคอุตสาหกรรม ฐานอุตสาหกรรมเดิมมีศักยภาพสูงขึ้น มีอุตสาหกรรม
อนาคตที่ได้รับการพัฒนาให้เป็ฐานรายได้ใหม่ โดยมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลาง
การผลิต การค้า และการลงทุนในอนุภูมิภาคและภูมิภาคอาเซียน เช่น ศูนย์การผลิต
รถยนต์และชิ้นส่วน ศูนย์ทดสอบและวิจัยพัฒนารถยนต์และชิ้นส่วนเอเชีย
ศูนย์กลางการผลิตพลังงาน/วัสดุชีวภาพของภูมิภาคอาเซียน ศูนย์กลางผลิต
อุตสาหกรรมดิจิทัล เป็นต้น

ภาคบริการ ธุรกิจบริการเดิมได้รับการพัฒนายกระดับคุณภาพและ
ศักยภาพให้สูงขึ้น เช่น การขนส่ง ทั้งทางบก ทางอากาศ และทางทะเล และ
ส่งเสริมธุรกิจบริการอนาคตให้เป็ฐานรายได้ใหม่ โดยมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลาง
การลงทุนและการให้บริการของภูมิภาคอาเซียน เช่น ศูนย์กลางการให้บริการ
สุขภาพของภูมิภาคอาเซียน เมืองหลวงแห่งการท่องเที่ยวและบริการของ
อาเซียน ศูนย์บริการทางการเงิน การศึกษานานาชาติ และบริการด้านโลจิสติกส์

วิสาหกิจและการดำเนินธุรกิจ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
เข้มแข็ง เป็นฐานการผลิตและบริการที่สำคัญของประเทศ

สังคมไทยเป็นสังคมที่เป็นธรรม มีความเหลื่อมล้ำน้อย มีการกระจายโอกาสเข้าถึงทรัพยากรสร้างฐานอาชีพ บริการทางสังคมที่มีคุณภาพ และกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึง ไม่มีคอร์รัปชัน โดยที่ประชาชนทุกช่วงวัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบครัวอยู่ดีมีสุข

เป้าหมายอนาคตประเทศไทย ปี 2579

2. สภาพแวดล้อมการพัฒนา และความท้าทายที่ประเทศไทย ต้องพร้อมจะเผชิญ

ในอนาคต 20 ปีข้างหน้า บริบทและสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และซับซ้อนหลากหลายมิติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออนาคตการพัฒนาประเทศไทยอย่างมาก ประเทศไทยจึงจำเป็นต้อง **“รู้เท่าทัน”** และ **“เข้าใจ”** บริบทต่าง ๆ เหล่านี้อย่างลึกซึ้ง ทั้งโอกาสที่จะเกิดขึ้นและความเสี่ยงความท้าทายที่ต้องบริหารจัดการได้อย่างชาญฉลาด และทันเหตุการณ์ เพื่อที่จะกำหนดกลยุทธ์ทั้งเชิงรุกในการใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้น และเชิงรับในการบริหารความเสี่ยงบนพื้นฐานของความเข้าใจถึง **“จุดแข็ง”** และ **“จุดอ่อน”** ของประเทศอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะในเชิงโครงสร้างทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศภายใต้ภาพอนาคตประเทศไทยที่กำหนดเป็นเป้าหมายและตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศที่ชัดเจน ในการที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วให้ได้ภายในปี 2579

2.1 สภาพแวดล้อมการพัฒนาที่ต้องเตรียมตัวเผชิญในระยะ 20 ปีข้างหน้า

ภายนอกประเทศ

ภายในประเทศ

2.2 สถานการณ์และแนวโน้มด้านความมั่นคง

สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศ มีแนวโน้มเป็นปัญหาที่ยังอยู่ โดยบางปัญหามีสาเหตุจาก ปัจจัยแวดล้อมภายนอกประเทศและความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ทำให้ปัญหาเหล่านี้ขยายตัวขึ้นจนเป็นสิ่งที่ท้าทาย ในการบริหารจัดการเพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศ อาทิ การหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การทุจริตและประพฤติมิชอบ ความเชื่อมั่นในการบริหารประเทศตามหลัก

นิติธรรม ยาเสพติด ความไม่มั่นคง ทางการเมือง ประกอบกับความยากไร้ทางเศรษฐกิจของประเทศทำให้เกิดความขัดแย้งของคนในชาติ ที่ส่งผลต่อความสามัคคี เกิดความวุ่นวาย การเมืองขาดเสถียรภาพส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจชะงักงันเป็นช่วง ๆ ตลอดจนปัญหา อาชญากรรมข้ามชาติ และสาธารณสุขขนาดใหญ่ นอกจากนี้ การที่ทำเลที่ตั้งของไทยอยู่ใจกลางภูมิภาค ส่งผลให้ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ พยายามดำเนินนโยบายเพื่อขยายความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อไทยเพื่อผลพวงต่อการแข่งขัน อิทธิพลระหว่างกัน ทั้งในระดับโลก และในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การปฏิสัมพันธ์และการรักษาคุณภาพความสัมพันธ์ และความไว้นื้อเชื่อใจระหว่าง ไทยกับประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ทำให้ไทยต้องดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศที่มีความอ่อนตัว ดังนี้

2.2.1 ประเด็นความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ซับซ้อน ละเอียดอ่อน และมี ความเชื่อมโยงกันหลายมิติ โดยมีพื้นฐานมาจากปัญหาอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และการนำปัญหาพื้นฐานดังกล่าวมาขยายโดยกลุ่มคนที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนไปสู่ความรุนแรง ทำให้เกิดบรรยากาศความไม่ไว้วางใจ ระหว่างรัฐกับประชาชนและระหว่างประชาชนกับประชาชนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ในพื้นที่ยังปรากฏปัญหาใหม่ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาภัยแทรกซ้อน การลักลอบค้าและขนส่งสินค้าผิดกฎหมาย บทบาทของภาคประชาสังคมโดยเฉพาะเยาวชนที่เห็นต่างจากรัฐ และถูกดึงเข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหว รวมถึง ประเด็นความไม่สงบในพื้นที่จะเป็นประเด็นที่ประชาคมระหว่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ และองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศให้ความสนใจ ทั้งนี้ การดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจและผสมผสานพลังร่วมกับประชาชน เสริมสร้างการยอมรับสังคมพหุวัฒนธรรม และเสริมสร้างความร่วมมือกับมาเลเซียจำเป็นต้องมีความต่อเนื่อง ตามแนวทางสันติวิธี และต้องมีความเข้าใจในบริบทของพื้นที่

2.2.2 ประเด็นปัญหายาเสพติด สถานการณ์ยาเสพติดของประเทศไทย มีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มของเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงที่สำคัญ นอกจากนี้ ปัญหายาเสพติดยังเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังปัญหาอื่น ๆ อาทิ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการทำลายศักยภาพของประชากร และปัญหาการขยายตัวขององค์กรอาชญากรรม ประเทศไทยต้องเผชิญกับการลักลอบค้ายาเสพติดจากประเทศอื่น ๆ โดยเป็นประเทศทางผ่านและประเทศปลายทาง โดยกลุ่มนักค้าจากนอกภูมิภาคเข้ามามีบทบาทสำคัญในการค้ายาเสพติดระหว่างประเทศ ซึ่งมีการกระทำในลักษณะที่เป็นขบวนการและใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการลักลอบขนยาเสพติด ทำให้การจับกุมกระทำได้อย่างยากขึ้น

2.2.3 ประเด็นความมั่นคงทางไซเบอร์ ไซเบอร์จะถูกนำมาใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานระบบการบริหารจัดการสาธารณะ และระบบสาธารณสุขมากขึ้นในอนาคต (Critical Infrastructure) รวมถึงประชาชนจะใช้ช่องทางไซเบอร์ในการติดต่อสื่อสาร การทำธุรกรรมทางการเงิน และเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลให้การโจมตีและการจารกรรม ทางไซเบอร์มีแนวโน้มซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น โดยที่ประชาคมระหว่างประเทศมีแนวโน้มที่จะกำหนดมาตรฐาน หลักเกณฑ์ ให้ประเทศต่าง ๆ ร่วมปฏิบัติกับประเทศต่าง ๆ จะใช้ช่องทางการโจมตีทางไซเบอร์ต่อกันเพิ่มขึ้น ซึ่งบางส่วน อาจใช้ไทยเป็นฐานปฏิบัติการ รวมถึงการเฝ้าระวังความเสี่ยงจากปัญหาการใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านของกลุ่มผู้ก่อการร้าย

2.2.4 ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งพลังงาน การบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาความเสื่อมโทรม ของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อม การสร้างความมั่นคงด้านอาหาร น้ำ และพลังงาน เป็นประเด็นที่มีลำดับความสำคัญ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว ประเด็นสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยมีความต้องการพลังงานและ

ทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อการพัฒนามากขึ้นในอนาคต แต่ต้องเผชิญกับความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการกระจายตัวและการเข้าถึงทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม และการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติที่ขาดสมดุล และปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ซึ่งการบริหารจัดการประเด็นดังกล่าว อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรจนอาจขยายผลไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐได้ สำหรับประเด็นความมั่นคงทางพลังงานนั้น ประเทศไทยมีความต้องการ ใช้พลังงานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ น้ำมัน เชื้อเพลิงและก๊าซธรรมชาติ โดยพึ่งพิงแหล่งพลังงานจากภายนอกประเทศในสัดส่วนที่สูง และในระยะยาวไทยจำเป็นต้องหาแหล่งพลังงานสำรองและการพัฒนา แหล่งพลังงานทางเลือกและสะอาดเพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก รวมถึงการปฏิบัติตามระเบียบ กติกาสากล ในการที่จะบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ การบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในเรื่องแหล่งน้ำกินและน้ำใช้ ก็เป็นอีกประเด็นท้าทายที่ประเทศไทย ต้องมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการทั้งระบบอย่างรอบคอบ

3. สถานการณ์และแนวโน้มการก้าวกระโดดทางเทคโนโลยี

3.1 เกิดสาขาการผลิตและบริการใหม่ ๆ บนพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่หลากหลายสาขา เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วทำให้เวทีการแข่งขันทางธุรกิจพลิกโฉม ธุรกิจที่ใช้การดำเนินกิจการในรูปแบบเดิมที่คุ้นเคยในปัจจุบันอาจไม่สามารถแข่งขันได้อีกต่อไป ทำให้ผู้ประกอบการที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันอาจต้องเลิกกิจการไป ในขณะที่ผู้ประกอบการบางกลุ่มอาจเล็งเห็นช่องทางในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเข้าสู่เวทีการแข่งขันใหม่ที่สามารถสร้างรายได้มากขึ้น ด้วยการสร้างรูปแบบทางธุรกิจ (Business Model) ใหม่ ๆ ที่อาจไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคมีทางเลือกสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ที่หลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ผู้คิดค้นเทคโนโลยีใหม่จะกลายเป็นผู้นำด้านนวัตกรรม ที่สามารถสร้างรายได้จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมเหล่านั้นได้อย่างมหาศาล จึงเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้ภาคธุรกิจให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนามากขึ้น และกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ประกอบกับบทบาทของภาคประชาชนที่มากขึ้น จะเป็นปัจจัยกดดันให้ภาครัฐต้องปรับบทบาทอย่างมาก โดยต้องทำความเข้าใจความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในอนาคตให้มากขึ้น และมีการปรับปรุงกระบวนการในการตอบสนองต่อภาคธุรกิจให้มีประสิทธิภาพสูง

ในด้านโอกาส ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะขยายทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้นในการเพิ่มการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคเศรษฐกิจ แต่ต้องอยู่บนเงื่อนไขที่ภาครัฐและเอกชนต้องเร่งลงทุนและยกระดับศักยภาพทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง นอกจากนี้ จะส่งผลให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสะดวกสบาย และปลอดภัยมากขึ้น โดยเฉพาะในการทำงานที่ยากลำบาก และมีความเสี่ยงสูง อาจสามารถใช้อุปกรณ์ทางเทคโนโลยี หรือหุ่นยนต์ทำงานแทนได้และได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีกว่าทำโดยมนุษย์ รวมทั้งทำให้มนุษย์มีอายุยืนยาวมากขึ้นด้วย

สำหรับด้านความท้าทายหรืออุปสรรคนั้น ความก้าวหน้าของ “เทคโนโลยีเปลี่ยนโลก” อาจก่อให้เกิด “ภาวะการณ์ว่างงาน จากเทคโนโลยี” ได้ด้วย โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานที่ยังใช้ทักษะเดิม เช่น พนักงานขับรถ หรือแม่กระทั่งกลุ่มแรงงานที่ใช้ความรู้ แต่ลักษณะงานที่สามารถทำซ้ำ ๆ ได้ เช่น พนักงานโรงแรม เสมียน เลขานุการ พนักงานตรวจปฎิพ แรงงานกลุ่มนี้ จะถูกทดแทนด้วยระบบเทคโนโลยีอัจฉริยะเหล่านี้ และในอนาคตจะเกิดธุรกิจและอาชีพใหม่ ๆ ที่อาศัยทักษะและองค์ความรู้หลากหลายสาขา ซึ่งจะมีความแตกต่างจากธุรกิจหรืออาชีพที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างมาก ดังนั้น กำลังแรงงานในภาคการผลิตและบริการของโลก และของประเทศไทยจะต้องมีการปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อทันต่อการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีเหล่านี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะทำให้มนุษย์มีอายุยืนยาวมากขึ้น ซึ่งแน่นอนจะส่งผลกระทบต่อทั้งด้านโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป และมีผลสืบเนื่องต่อการลงทุนของภาครัฐ ที่ต้องเพิ่มขึ้น ทั้งด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การให้บริการสาธารณะ และสวัสดิการสังคม เพื่อรองรับประชากรผู้สูงอายุ การปรับโครงสร้าง ของภาคการผลิตและบริการ การสร้างความเข้มแข็ง ด้านภาวะการณ์ออมของประเทศ เป็นต้น

3.2 ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและมีเครื่องมือช่วยตัดสินใจมากขึ้น ในปัจจุบันการกระจายข้อมูลไปยังคนจำนวนมากทำได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น และแนวโน้มในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ Cloud Computing และ Big Data ที่มีความสามารถในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ได้ง่ายและมีความรวดเร็ว แม่นยำ และเสมือนการวิเคราะห์โดยสมองมนุษย์มากยิ่งขึ้น จะส่งผลให้ในอนาคตระบบการกระจายและตรวจสอบข้อมูลจะทรงพลังมีประสิทธิภาพมากขึ้นอย่างเท่าทวีคูณ ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลจากนวนมหาศาลผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตบนฐานของบริการที่มีการแบ่งปันการใช้ทรัพยากร (Shared Services) ที่ทำให้ต้นทุนต่ำลง นอกจากนี้โปรแกรมสนับสนุนการทำงานที่ซับซ้อนหลายอย่างจะถูกพัฒนาขึ้นทำให้ผู้ใช้งานมีข้อมูลเพียงพอและสามารถใช้วิเคราะห์เพื่อตัดสินใจในเรื่อง

ต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำและสะดวกรวดเร็ว ทำให้มนุษย์สามารถใช้เวลาไปในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะเดียวกันในด้านลบ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ และการเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย อาจทำให้เกิดพฤติกรรมตามกระแสโดยขาดการพิจารณารอบด้าน อาจทำให้อั้วพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมหรือการสร้างค่านิยมที่ไม่ดีให้กับสังคมอันจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศได้

แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้น
ในอนาคตดังกล่าวจะ “ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม ของทุกประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย” ผลกระทบที่คนไทยจะได้สัมผัสในระยะเวลาอีกไม่นาน คือ

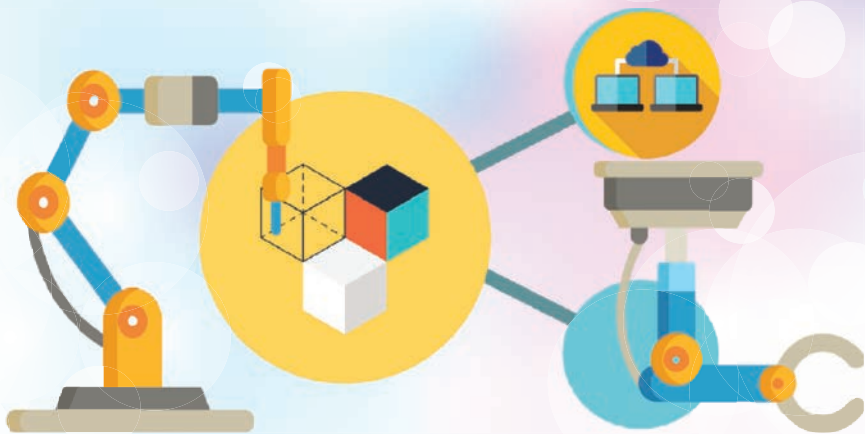
3.3 ระบบการศึกษาและเรียนรู้ของคนเปลี่ยนไปส่งผลให้ ภาคการศึกษา ต้องมีการปรับเปลี่ยน เทคโนโลยีขึ้นก้าวหน้า ส่งผลให้มนุษย์สามารถเข้าถึงข้อมูลและเรียนรู้ได้ในทุกที่ ทุกเวลา และจากหลายช่องทาง เช่น การเรียนรู้ทางไกล เรียนรู้ตามกลุ่ม ความสนใจ เป็นต้น สังคมแห่งการเรียนรู้ จะพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้ในอนาคตระบบการศึกษาในสถาบัน การศึกษาที่เป็นระบบมาตรฐานอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการพัฒนาดตนเองของ

คนรุ่นใหม่ได้ และคนอาจแสวงหาความรู้เพื่อยกระดับศักยภาพของตนผ่านระบบอื่นนอกเหนือจากระบบการศึกษามาตรฐาน ดังนั้น จำเป็นต้องมีการปฏิรูปภาคการศึกษาของประเทศอย่างจริงจัง และเร่งด่วน ให้สามารถรองรับเทคโนโลยี และความต้องการ ของผู้เรียนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในอนาคตได้อย่างทันทั่วทั้ง

3.4 เทคโนโลยีสารสนเทศและการก่อให้เกิดความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม

การดำเนินกิจกรรม บนพื้นฐานของเทคโนโลยีสารสนเทศจะขยายขอบเขตเข้าไปในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ศักยภาพอันทรงพลังของเทคโนโลยีด้านการจัดเก็บและประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล (Data Storage and Data Analytics) ทำให้มีการบันทึกเป็นข้อมูลจำนวนมากทั้งระดับองค์กรและระดับบุคคลที่สามารถใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์และประมวลผลได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ และยังสามารถใช้ในการตรวจสอบธุรกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยต้นทุนที่ต่ำลง และสะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยปิดช่องโหว่ของกิจกรรมที่ไม่โปร่งใส และบรรเทาปัญหาคอร์รัปชันทั้งในภาครัฐกิจและในภาครัฐให้ลดน้อยลงได้ อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้การประมวลผลข้อมูลที่มีประสิทธิภาพแม่นยำ อาจนำไปสู่รูปแบบในการแสวงหาประโยชน์จากข้อมูลในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งอาจเป็นทั้งทางที่ดี เช่น การเกิดธุรกิจใหม่ๆ ที่ใช้เทคโนโลยีด้านข้อมูล และทางที่ไม่ดี เช่น การจารกรรมข้อมูล และอาชญากรรมทางไซเบอร์ เป็นต้น

3.5 การเกิดความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงเทคโนโลยี

ภายใต้บริบทสังคมที่สามารถรับรู้ข้อมูลและเรียนรู้เทคโนโลยีได้มากขึ้น ส่งผลให้การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ได้ อย่างไรก็ตาม เงินทุนยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสูง ส่งผลให้คนบางกลุ่ม ในสังคมที่ยังมีรายได้น้อยอาจมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีขั้นสูงที่มีประสิทธิภาพแต่มีค่าใช้จ่ายที่สูง จึงทำให้เกิดเป็นช่องว่าง ระหว่างผู้ใช้เทคโนโลยีทั่วไปและผู้ใช้เทคโนโลยีระดับสูง ทำให้ต้นทุนในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ยังมีความแตกต่างกัน และอาจเกิดภาวะที่ผู้ใช้งานจำเป็นต้องแสวงหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเงื่อนไขทางการเงิน จากผลกระทบดังกล่าว ประเทศไทยจะต้องก้าวข้ามกับดักของการเป็น “ผู้ใช้เทคโนโลยี” ไปสู่การเป็น “ผู้พัฒนาเทคโนโลยี” จะต้องพัฒนากลุ่มเทคโนโลยีสำคัญ ซึ่งอาจจัดได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ตามศักยภาพของไทยในปัจจุบัน ได้แก่

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มสาขาเทคโนโลยีที่ประเทศไทยมีพื้นฐานดี ประกอบด้วย 3 กลุ่มเทคโนโลยี คือ (1) กลุ่มเกษตรและอาหาร และเทคโนโลยีชีวภาพ และสิ่งแวดล้อม (2) กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การออกแบบ วัฒนธรรม

(3) เทคโนโลยีที่ใช้ในการยกระดับสาขาบริการให้มีมูลค่าสูง หรือบริการที่ใช้เทคโนโลยีเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยกลุ่มนี้ จะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาต่อยอด ให้เกิดมูลค่าเพิ่มและเป็นฐานเศรษฐกิจใหม่ในระยะต่อไป

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่ประเทศไทยอาจยังไม่เข้มแข็งมากนัก แต่มีความจำเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต ประกอบด้วย 2 กลุ่มเทคโนโลยี คือ (1) กลุ่มเครื่องมืออุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว (2) กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ โดยกลุ่มนี้ อาจพัฒนาโดยใช้รูปแบบการพัฒนาในลักษณะ วิศวกรรมย้อนกลับ (Reverse Engineering) การร่วมมือทางเทคโนโลยี และการเข้าครอบครองเทคโนโลยี (Acquire Technology) เพื่อให้สามารถเร่งพัฒนาเทคโนโลยีให้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ในขณะเดียวกัน ภายในประเทศ จะต้องมีความพร้อมที่เหมาะสมต่อวิจัยและพัฒนาและการถ่ายทอดและต่อยอดเทคโนโลยี อาทิ การพัฒนาระบบและบุคลากรรองรับการถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัยและพัฒนา การสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ในโครงการวิจัยที่มีผลกระทบสำคัญของประเทศ รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการนำผลงานวิจัยมาใช้ในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้เกิดการสังสรรค์ความรู้ ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านั้นอย่างต่อเนื่อง จนถึงในระดับที่เพียงพอต่อการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศได้อย่างเหมาะสม

4. สถานการณ์และแนวโน้มด้านประชากรและสังคมโลก

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกที่มีนัยสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาในอนาคต ได้แก่ การเข้าสู่สังคมสูงวัย จากอัตราการเกิดที่น้อยลงและการมีอายุขัยที่ยืนยาวขึ้น อีกทั้ง ยังมีแนวโน้มของการย้ายถิ่นฐานของประชากรที่เพิ่มขึ้น จากการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจและความกดดันภายในประเทศ นอกจากนี้ รูปแบบการดำเนินชีวิต และ ความสัมพันธ์ของคนจะเปลี่ยนแปลงไปจากอิทธิพลของโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ขณะเดียวกันยังมีปัจจัยจากภาวะโลกร้อน และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของคน ดังนี้

4.1 โครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงวัย

การเกิดที่น้อยลงและอายุประชากรโลกที่ยืนยาวขึ้นส่งผลต่อโครงสร้างประชากรที่จะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง องค์การสหประชาชาติได้ประเมินสถานการณ์ว่า ในช่วงปี 2544-2643 (ค.ศ. 2001-2100) จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ จากการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ โดยประเทศพัฒนาแล้วจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ จำนวนประชากรที่อายุมากกว่า 60 ปี จะเพิ่มจาก 600 ล้านคนในปี ค.ศ. 2000 เป็น 2,100 ล้านคนในปี ค.ศ. 2050 อายุเฉลี่ยของกลุ่มคนวัยทำงานจะสูงขึ้น มีการประมาณการว่าในปี 2050 อายุเฉลี่ยแรงงานในยุโรปจะเพิ่มเป็น 52.3 ปี จากอายุเฉลี่ยปัจจุบันที่ 37.7 ปี รวมถึงประชากรในภาพรวมจะมีอายุยืนยาวขึ้นส่งผลให้ต้องมีการออกแบบนโยบายด้านการจ้างงาน สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม อีกทั้ง การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร ยังส่งผลกระทบต่อภาระงบประมาณภาครัฐที่ต้องเตรียมการ ในอนาคต โดยในปี 2050 คาดการณ์ว่ามีประชากร 1 ใน 3 ของประเทศพัฒนาแล้วที่มีการใช้สิทธิเงินบำนาญ และในส่วนของ การเกิดที่น้อยลง

4.2 การย้ายถิ่นฐานและการเคลื่อนย้ายประชากร

การเคลื่อนย้ายประชากรระหว่างประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้นจากการที่ประชากรแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น การเปิดเสรีทางการค้า การหลบหนีความขัดแย้ง และสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง ประกอบกับโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมขนส่งมีความสะดวกเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานจะสร้างความซับซ้อนยิ่งขึ้นที่ทำให้ต้องมีการบริหารจัดการเมืองและความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม รวมถึงประชากรแฝงอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ หากพิจารณาในมิติของเจเนอเรชั่น พบว่าประชากรในกลุ่ม Gen Y ที่จะเป็นกลุ่มหลักในอนาคต ให้ความสำคัญกับการหาประสบการณ์และการใช้ชีวิตให้คุ้มค่า จึงมีแนวโน้มในการเคลื่อนย้ายไปเรียนหรือทำงานในทั่วทุกมุมโลกที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม จากการที่หลายประเทศทั่วโลกได้เคลื่อนสู่การเป็นสังคมสูงวัย โดยที่มีกำลังแรงงานลดลง จึงก่อให้เกิดการแย่งชิงประชากรวัยแรงงาน โดยเฉพาะคนที่มีศักยภาพสูงเพื่อรักษาความต่อเนื่องการเติบโตของเศรษฐกิจประเทศนั้น ๆ ได้ต่อไป

4.2.1 วิถีชีวิตรูปแบบใหม่จากผลของโลกาภิวัตน์

พลังของโลกาภิวัตน์ทำให้ขอบเขตการดำเนินธุรกิจและการใช้ชีวิตไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในพื้นที่หรือประเทศของแต่ละบุคคลเท่านั้น แต่ทำให้เกิดการเชื่อมต่อถึงกันทั่วโลก เกิดแนวโน้มการเคลื่อนย้ายประชากรระหว่างประเทศเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น กระแสวัฒนธรรมโลกมีการเลือนไหล ส่งผลต่อวิถีชีวิตและรูปแบบการบริโภค โดยเฉพาะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำงานผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยไม่จำเป็นต้องรู้จักตัวตนซึ่งกันและกันได้ทุกที่ทุกเวลา อีกทั้ง เกิดการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งในแง่หนึ่งจะทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน และทำให้ การทำงานมีประสิทธิภาพและสะดวกยิ่งขึ้น แต่ในอีกแง่หนึ่งอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนวิถีการทำงานไปสู่งาน มีปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวลดลง และมีโอกาสนำไปสู่พื้นฐาน

จิตใจที่มีความโดดเดี่ยวสูงขึ้น อีกทั้งอาจก่อให้เกิดวิกฤตทางวัฒนธรรมเนื่องจากขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม นำไปสู่การสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้โลกาภิวัตน์ยังเป็นปัจจัยในการเพิ่มความเป็นเมืองที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยคาดว่าในปี 2050 ประชากรถึงร้อยละ 727 จะอยู่ในเขตเมือง ส่งผลต่อความท้าทายในการจัดทรัพยากรและระบบสังคม ซึ่งหากจัดการไม่ดีก็อาจจะเป็นสลัมขนาดใหญ่ (Mega Slum)

4.2.2 การเปลี่ยนแปลงของตลาดงานและคุณภาพชีวิตจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

ปัจจุบันโลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุค Disruptive Technology ไม่ว่าจะเป็น Mobile technology, Internet of Things, Cloud, ระบบอัตโนมัติ, หุ่นยนต์, ปัญญาประดิษฐ์ ฯลฯ ที่ได้สร้างผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมบนเทคโนโลยีรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินธุรกิจ การดำเนินชีวิต และรูปแบบการทำงาน รวมถึงสร้างโอกาสในชีวิตของกลุ่มคนรุ่นใหม่อายุน้อยที่มีความสามารถ อีกทั้งจะเกิดอาชีพใหม่ ๆ ที่ยังไม่มีเคยมีในอดีต เช่น Data scientist, นอกจากนี้ หากสามารถพัฒนาคนและโครงสร้างพื้นฐานรองรับได้อย่างเหมาะสม ก็จะสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้แก้ไขปัญหาสังคมและยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตได้ในหลายด้าน อาทิ การพัฒนาระบบการเรียนรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีใหม่ ๆ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก การมีเทคโนโลยีการแพทย์ใหม่ ๆ เช่น บริการ Telemedicine การพัฒนา smart medical device สำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาระบบติดตาม/กัลั่นกรอง/กำกับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพโดยเฉพาะทาง social media เพื่อให้มีข้อมูลสุขภาพที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภค อย่างไรก็ตามจะมีการเพิ่มจำนวนงานที่มีลักษณะไม่ประจำมากขึ้น ขณะที่หลายอาชีพอาจหายไปจากตลาดงานในปัจจุบัน และบางอาชีพจะถูกทดแทนด้วยระบบอัตโนมัติ เกิดการกดดันให้ค่าจ้างมีแนวโน้ม

ลดลง ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในชีวิตของแรงงานโดยเฉพาะกลุ่มแรงงานทักษะต่ำ และกลุ่มที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับโลกของงานยุคใหม่ได้ และจะทำให้ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนเพิ่มสูงขึ้น

4.3 การเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดในปี 2579

โดยจะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุถึงร้อยละ 30 ขณะที่สัดส่วนวัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยวัยเด็กมีสัดส่วนคิดเป็น ร้อยละ 14 ขณะที่วัยแรงงานคิดเป็นร้อยละ 56 ทั้งนี้การลดลงของจำนวนวัยแรงงานซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2557 จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เนื่องจากวัยแรงงานเป็นกลุ่มวัยเดียวที่มีรายได้มากกว่าค่าใช้จ่าย ดังนั้นการลดลงของจำนวนวัยแรงงานจึงส่งผลกระทบต่อรายได้ของภาครัฐ ที่จะนำมาใช้จ่าย ในการพัฒนาประเทศและการจัดสวัสดิการต่าง ๆ โดยเฉพาะภาระค่าใช้จ่ายในกลุ่มผู้สูงอายุที่จะมีเพิ่มสูงขึ้น ขณะเดียวกัน ยังมีการเปลี่ยนแปลงของเจนเนอเรชั่น (Generation) คือ กลุ่มประชากรที่เกิดและเติบโต ในแต่ละช่วงเวลา ภายใต้สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีทัศนคติและวิถีการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน โดยประชากรรุ่นใหม่ เกิดมาท่ามกลางความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ส่งผลให้มีแนวความคิดและรูปแบบการใช้ชีวิตต่างไปจากรุ่นก่อน ซึ่งต้องการนโยบายสนับสนุนการเลี้ยงดู การเรียนรู้ และการทำงานในรูปแบบที่ต่างออกไป รวมถึงศักยภาพ ในการใช้และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและความรู้จะมีความแตกต่างกันในแต่ละเจนเนอเรชั่น (Digital Divide) อาจนำไปสู่โอกาสในการมีงานทำที่ดีที่ต่างกัน และส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ขึ้นในอนาคต

4.3.1 คุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

ยังมีปัญหาเชิงคุณภาพที่ต้องเร่งแก้ไข เพราะมีปัญหาเรื่องหลักสูตร และระบบการเรียนการสอนที่เน้นการท่องจำ ไม่สอนกระบวนการคิด ทำให้ขาด

ความคิดสร้างสรรค์และทักษะที่จำเป็นอื่น ๆ ปัจจัยสนับสนุน การจัดการเรียน การสอน และครูที่มีคุณภาพยังกระจายไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ขณะ เดียวกันคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญ กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการใช้ อินเทอร์เน็ตของคนไทยเพิ่มสูงขึ้นเป็น 26 ล้านคน แต่เป็นการใช้เพื่อการอ่าน หาความรู้ เพียงร้อยละ 31.7 และอัตราการอ่านหนังสือของคนไทยอยู่ที่ร้อยละ 81.8 โดยอ่านเฉลี่ยวันละ 37 นาที แต่กลุ่มประชากรวัยสูงอายุมียอัตราการอ่าน ที่ต่ำคือ ประมาณร้อยละ 57.8

ปัญหาในเชิงโครงสร้างในมิติต่าง ๆ ดังกล่าวเมื่ออยู่ในสถานการณ์ ที่อิทธิพลทางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เข้ามาแทรกแซงในรูป แบบที่ไม่เหมาะสมขณะที่การบริหารราชการแผ่นดินและระบบราชการยังขาด ประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส มีระบบอุปถัมภ์และมีการทุจริตและคอร์รัปชัน กันอย่างกว้างขวาง ก็ยิ่งส่งผลให้การดำเนินนโยบายมีความบิดเบือนไป เอื้อประโยชน์ต่อเฉพาะกลุ่มโดยที่การดำเนินนโยบายเพื่อแก้ปัญหาใน เชิงโครงสร้างไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร จึงเป็นอุปสรรค และข้อจำกัดให้ สิ้นเปลืองงบประมาณในการดำเนินนโยบายสาธารณะและการให้บริการ สาธารณะที่มีคุณภาพเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนไม่ทั่วถึง ประกอบ กับมีความล่าช้า ในการกระจายอำนาจและการแบ่งความรับผิดชอบสู่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น จึงส่งผลให้การแก้ปัญหา และการตอบสนองต่อเป้าหมาย การพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ ขาดประสิทธิภาพ

บทสรุป

การวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน และแนวโน้มการพัฒนาภายนอกประเทศที่ประเทศไทยจะต้องเผชิญ บ่งชี้ว่า ประเทศไทยมีจุดแข็งหลายด้าน ซึ่งหากมีการดำเนินยุทธศาสตร์ในเชิงรุกที่เหมาะสมก็จะทำให้ประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกในการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ และขับเคลื่อนการพัฒนา ให้ประเทศหลุดพ้นจากกับดักความเหลื่อมล้ำ ความไม่สมดุล และก้าวไปเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้ในระยะเวลาที่กำหนด จุดแข็งที่สำคัญ ได้แก่ การมีตำแหน่งที่ตั้งที่สามารถเป็นจุดเชื่อมโยงและกระจายความเชื่อมโยงที่สำคัญในภูมิภาค และเป็นการประตูเอเชียที่สำคัญแห่งหนึ่ง การเป็นฐานการผลิตและบริการสำคัญที่หลากหลาย คนไทยโดยเฉลี่ยมีการศึกษาและสุขภาพดีขึ้น ระบบเกื้อกูลในครอบครัวไทยเข้มแข็ง และมีความหลากหลายเชิงนิเวศน์ แต่ในขณะเดียวกันก็มีจุดอ่อนหลายประการที่ต้องจัดให้หมดไป โดยเฉพาะจุดอ่อนเหล่านี้เมื่อเผชิญกับภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ ๆ และการแข่งขันที่รุนแรงภายใต้โลกไร้พรมแดนก็จะสร้างความเสียหายและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในระยะเวลา 15– 20 ปี ต่อจากนี้ไป ข้อจำกัดด้านทรัพยากรทั้งแรงงานและทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้นวัตกรรมมีน้อย การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนามีน้อย และมีปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ และส่งผลให้ขาดความสามัคคีสมานฉันท์ในสังคม ขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ยังต่ำ โครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ และบริการทางสังคมยังต้องยกระดับคุณภาพอย่างทั่วถึง รวมทั้งความอ่อนแอของการบริหารราชการแผ่นดิน ที่ยังต้องเร่งปฏิรูประบบราชการและการเมืองเพื่อให้เกิดการบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส ลดการทุจริต และการปฏิรูปกฎระเบียบและกฎหมายให้ทันสมัย

5. วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์

วิสัยทัศน์

“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า **“มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”** ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ดังกล่าวจะต้องสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ การดำรงอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชาติและประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคมท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประสานสอดคล้องกันด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยที่ความมั่นคงเป็นรากฐานของทั้ง 3 ประการที่จะทำให้เกิดความมั่งคั่งและยั่งยืนได้

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครอบครัว และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคง เป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมี

ความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่นประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต ความมั่นคงของอาหารพลังงาน และน้ำ มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีการออมสำหรับวัยเกษียณ

ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน เศรษฐกิจในประเทศไทยมีความเข้มแข็ง ขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศ เพื่อให้สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนมีการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีโลก และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชียเป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาคทั้งการคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ เพื่อให้เป็นพลังในการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้ การรักษาและการฟื้นฟู ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม จนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศน์ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs)

ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาในระดับอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

ในการที่จะบรรลุวิสัยทัศน์และทำให้ประเทศไทยพัฒนาไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์นั้น จำเป็นจะต้องมีการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะยาว และกำหนดแนวทางการพัฒนาของทุกภาคส่วนให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในระยะยาว เพื่อถ่ายทอดแนวทางการพัฒนาสู่การปฏิบัติในแต่ละช่วงเวลาอย่างต่อเนื่องและมีบูรณาการ และสร้างความเข้าใจถึงอนาคตของประเทศไทยร่วมกันและเกิดการรวมพลังของทุกภาคส่วนในสังคม

การส่งเสริมการเรียนรู้

การเรียนรู้ คืออะไร?

มนุษย์เรานั้น มีการเรียนรู้เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนเกิดเป็นทารกแล้ว พ่อแม่บางคนจะพูดคุยกับลูกในท้องและมีการเปิดเพลงคลาสสิก เช่น เพลงของโมซาร์ท (Mozart) บีโธเฟน (Beethoven) ฯลฯ เพื่อกระตุ้นเด็กผ่านการรับรู้ทางประสาทสัมผัส และยังเพิ่มเซลล์ประสาท ซึ่งทางหลักวิทยาศาสตร์ได้เชื่อว่า เซลล์ประสาทของมนุษย์เติบโตมากที่สุดคือตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 6-8 ขวบ ซึ่งเป็นความจริงที่เรามีการกระตุ้นการเรียนรู้ และเมื่อเกิดมาแล้วก็มีการลอกเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่ มีการสังเกตหน้าตาท่าทางการเล่นหรือพูดคุย โดยใช้คนในครอบครัวเป็นแบบอย่าง ดังนั้นพ่อแม่ที่ทันสมัยในปัจจุบันจึงมีการกระตุ้นการพัฒนาการของเด็กในการเรียนรู้ เมื่อเข้าเรียนเด็กก็จะมีการเรียนรู้ในห้องเรียน มีการแบ่งกลุ่มเพื่อแบ่งความรับผิดชอบในการทำงานโดยมีการนำเสนอข้อมูลหน้าห้องหรือ การทำเป็นรายงานเพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ในเด็กนั่นเอง

ในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันเราต้องเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับที่เคยประสบการณ์มาแต่ไม่ได้เป็นสถานการณ์ที่ตรงกันเลยทีเดียว มนุษย์จึงได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวด้วยการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ กับสถานการณ์ที่ตนประสบอยู่เสมอ เป็นไปได้ยากยิ่งที่เมื่อถามถึงคำจำกัดความของ **“การเรียนรู้”**

ในโลกของสังคมที่ต้องอาศัยความรู้ เป็นฐานในการดำรงชีวิต และการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเป็นผู้มีความรู้ จึงเป็นคุณสมบัติที่สำคัญสำหรับทุกคน การได้มาซึ่งความรู้ตามแนวความคิดของคนทั่วโลกในปัจจุบันต่างก็ให้ความสำคัญกับการเรียนมากกว่าการสอน ซึ่งการเรียนเป็นการมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากความรู้และความจริงในสังคมที่เกิดขึ้นนั้นมีมากมายและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยพยายามค้นหา แสวงหาความรู้ให้เกิดขึ้นกับตัวเองอย่างกระตือรือร้นตลอดเวลา จึงจะสามารถมีความรู้เพียงพอแก่การดำรงชีวิตในด้านกฎหมายสำคัญของประเทศไทย ซึ่งให้เห็นว่า รัฐได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ เช่นกัน จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ (มาตรา ๔๙) ชุมชนมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ (มาตรา ๖๖) ประชาชนมีสิทธิรับการศึกษา อบรม พึ่งพิทักษ์ปกป้องและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น (มาตรา ๗๓) รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ ปลุกจิตสำนึกและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น (มาตรา ๘๐) สนับสนุนให้ประชาชนใช้หลักด้านวิทยาศาสตร์ ในการดำรงชีวิตและส่งเสริมการประดิษฐ์ หรือการคิดค้นเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย รวมทั้งให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (มาตรา ๘๖) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ การวางแผนพัฒนาการ จัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบ

การใช้อำนาจรัฐ การรวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็น และเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ (มาตรา ๘๗) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทั่วถึง เพื่อให้สังคมไทยมีโครงสร้างพื้นฐานที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ที่บุคคลสามารถจะเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งเพื่อให้คนทุกคนในชุมชน สามารถใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัวและ ชุมชน ตามปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีปัจจัยที่เกื้อหนุนให้บุคคลสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กรมการพัฒนาชุมชนทั้งนี้เพราะแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จะเปรียบเสมือนห้องปฏิบัติการของชุมชน ที่รวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น

“การเรียนรู้” หมายถึงกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยิน การสัมผัสการอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้องเรียน การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้ก็สามารถเกิดจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศ ทางจิตวิทยา ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้

ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน นักวิชาการส่วนใหญ่ จะมองการเปลี่ยนแปลงของ พฤติกรรมในแง่ของการแสดงออกที่เรียกว่า **“Performance”** นั่นคือ บุคคล

ความหมายของการเรียนรู้

การแสดงออกในพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงจะเรียกว่า **“การเรียนรู้”** บางกลุ่มก็มองว่าการเรียนรู้มันไม่จำเป็นจะต้องพิจารณาในแง่ของการแสดงออก การได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ๆ ก็ถือว่าการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าจะยังไม่มี การแสดงออกก็ตาม ดังนั้น การเรียนรู้มักจะเน้นการเปลี่ยนแปลงที่พฤติกรรม ภายใน โดยไม่จำเป็นจะต้องมีการแสดงออก สำหรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การคิดของคนเรานั้น เป็นผลมาจากการเรียนรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อม หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่เพียง อย่างเดียว หากแต่ต้องมีปัจจัยส่วนบุคคล (ปัญญา สภาพร่างกาย แรงจูงใจ และอื่นๆ) ร่วมด้วย และการร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลนั้น จะต้องร่วมกันใน ลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันกับปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตาม กิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้ จะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับกิจกรรมดังกล่าว จะทำให้คนในชุมชนมองเห็นว่า ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีค่า สิ่งที่มีความหมาย สำหรับพวกเขา คนในชุมชนต้องเกิดความรู้สึกว่า พวกเขาพร้อมจะตากรรม เดียวกัน ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีวัตถุประสงค์ตรงกัน ดังนั้น การกำหนดขอบเขตของข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่จะนำมาสู่การเรียนรู้ ให้มี ความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาของชุมชน การเปลี่ยนแปลงชุมชน

การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จะเป็นโอกาสสำคัญ ในการเรียนรู้ ของคนในชุมชน การเรียนรู้ของคนในชุมชน จึงไม่ได้หมายถึงการเรียน หนังสือ แต่หมายถึงการที่คนในชุมชน ได้เรียนรู้ศักยภาพของตนและชุมชน ตระหนักในหน้าที่ของตนที่มีต่อชุมชนในการบริหารจัดการเรื่องราวภายในชุมชน ของตนเอง

ทำไมเราต้องส่งเสริมให้มีการเรียนรู้

การส่งเสริมการเรียนรู้ คือการทำให้ผู้เรียนเข้าถึงวิธีการเรียนรู้ได้รวดเร็ว ซึ่งในสมัยนี้หากเราสนใจเรื่องใด ๆ สักเรื่องเราสามารถค้นหาข้อมูลผ่าน Internet ได้อย่างรวดเร็ว เพียงรู้วิธีการพิมพ์สิ่งที่เราอยากรู้ ซึ่งเราจะปฏิเสธการเข้าถึง ข้อมูลต่าง ๆ ในโลกอินเทอร์เน็ตไม่ได้ เนื่องจากโลกเปลี่ยนไป เทคโนโลยีเปลี่ยนไป เราสามารถดูกล้องวงจรปิดที่บ้านผ่านมือถือได้ หากเราไปต่างจังหวัดหลายวัน ซึ่งหากมีขโมยขึ้นบ้าน เราสามารถแจ้งตำรวจหรือบอกคนใกล้บ้านให้แจ้งความให้ได้ เราสามารถเปิดแอร์รถยนต์ ก่อนที่เราจะไปถึงรถยนต์ด้วยซ้ำและเราสามารถเช็ค GPS ที่เราติดรถยนต์ไว้ ซึ่งหากเราหาย เราสามารถเช็คได้รถอยู่ที่ไหนเพื่อให้ตำรวจแจ้งสกัดรถยนต์ได้ และมีเทคโนโลยีมากมายที่ช่วยเหลือทางการแพทย์ การเรียนการสอน ซึ่งในต่างประเทศอาจารย์สอนให้นักเรียนศึกษาข้อมูลองค์ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ และนำมาแลกเปลี่ยนกันผ่านบล็อกของตัวเอง มีการประยุกต์ใช้แอป Google Docs ซึ่งเป็นแอปพิมพ์เอกสารและแชร์ให้กับคนอื่นใช้ร่วมและแก้ไขข้อมูลได้แบบเรียลไทม์ เป็นการร่วมจุดแลคเซอร์ หากมีคนสงสัยก็จะตั้งคำถามหรือแสดงในส่วนที่ตนไม่เข้าใจ คนที่เข้าใจก็จะเข้ามาอธิบาย ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งครูเป็นผู้ส่งเสริมวิธีการเรียนรู้แบบนี้ แต่ครูเป็นผู้ควบคุมองค์ความรู้ทั้งหมด ซึ่งนักเรียนได้อธิบายความรู้ของตนเอง

การเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐ ต้องกระตุ้นให้คนในชุมชน ร่วมกันคิด ตัดสินใจ กำหนดอนาคตของชุมชน และรับผิดชอบ การดำเนินงาน ตามแนวทางที่กำหนดร่วมกัน ทั้งนี้ในการคิด ตัดสินใจ และทำงานร่วมกันของคนในชุมชน จะเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม บังเกิดประโยชน์ ต่อชุมชน ประชาชนต้องมีข้อมูลข่าวสาร และความรู้อย่างเพียงพอข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน คือ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ศักยภาพ สถานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ระดับคุณภาพชีวิต ระดับการพัฒนาหมู่บ้าน ปัญหาในการประกอบอาชีพ ปัญหาสังคมฯ รวมทั้งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ เกี่ยวกับสิ่งที่มีผลกระทบต่อ ชีวิตของคนในชุมชนทั้งทางบวกและทางลบ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้เหล่านี้ ส่งต่อถึงกันจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ผ่านครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคม เมื่อเกิดระบบการศึกษา อย่างเป็นทางการ โรงเรียน เข้ามาทำหน้าที่แทนครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคม จนกระทั่งนำไปสู่ความเข้าใจว่า โรงเรียน คือระบบการสร้างความรู้แก่คนเพียงระบบเดียว และการเรียนมีความหมายอย่างแคบว่า คือการไปโรงเรียน ปัจจุบันมีการ วิพากษ์วิจารณ์ว่า ระบบการศึกษาแบบโรงเรียน ไม่ประสบความสำเร็จ ในการ ส่งต่อความรู้ที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ความรู้ในระบบ โรงเรียน ยังไม่เพียงพอต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ทั้งยังไม่สอดคล้อง กับปัญหาและชีวิตจริงของชุมชน

การสร้าง ความเข้มแข็งของพลังชุมชน เป็นตัวขับเคลื่อนความเป็นชุมชน พลังของประชาชนให้กับการพัฒนาชุมชน ที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของ การสร้าง ชุมชนเป็นเรื่องของการเร่งให้เกิดการเรียนรู้ให้เร็วขึ้น และการทำให้การเรียนรู้ของประชาชนดำเนินต่อเนื่องไป ขึ้นอยู่กับกระบวนการ การพิจารณาผลต้อง เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน มากกว่าการใช้วิธีการวัดผล การสอดแทรกการเรียนรู้ของ ประชาชนให้มิชุมชนมีความเข้มแข็งต้องเป็น **“ชุมชนแห่งการเรียนรู้”**

การเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกันแบบบูรณาการ

หมายถึงการที่คนในชุมชนเรียนรู้ตัดสินใจร่วมกัน ในเรื่องส่วนรวมของชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมของชุมชนในกระบวนการวิเคราะห์ชุมชน การกำหนดปัญหาและขอบเขตที่ต้องแก้ไข การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย ขั้นตอนการดำเนินงาน การค้นหาวิธีการทำงานร่วมกัน ที่มีประสิทธิภาพ การติดตามและประเมินความสำเร็จของการทำงานสิ่งที่คนในชุมชนไม่ใช่ความรู้ที่มาจากนอกชุมชน เช่น ความรู้ที่มาจากระบบโรงเรียน หากเป็นความรู้ที่มาจากความเป็นจริงที่เกิดจากเรื่องราวของชุมชนของตนเอง เป็นการเรียนรู้ในศักยภาพของตน ครอบครัว และชุมชน กล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า เป็นการเรียนรู้สิทธิ หน้าที่ในฐานะของการเป็น “พลเมือง” ที่มีความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง ที่จะพัฒนาระดับตนเองและชุมชนให้ดีขึ้นยิ่งขึ้นต่อไป

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการเรียนรู้

สื่อเทคโนโลยีมีผลกับการเรียนรู้ในโลกปัจจุบัน และยังมีการสร้างสังคมโซเชียลขึ้นมาเพื่อใช้ติดต่อสื่อสารกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งเราสามารถประยุกต์สื่อโซเชียลมาให้ได้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ซึ่งผู้นำชุมชนสามารถจัดทำสื่อต่าง ๆ เองในชุมชนของตนได้ เช่น

1. Facebook มีการทำเฟสบุคของชุมชนของตนเอง โดยมีคนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำองค์ความรู้ในชุมชน สินค้าที่ผลิตชุมชน กิจกรรมและประเพณีของชุมชนต่าง ๆ เพื่อโพสนำเสนอเพื่อให้ประชาชนทั่วไป ที่สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้เพิ่มเติม วันหยุดอาจพาครอบครัวเข้ามาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ หรือเชิงเกษตร มีการพักผ่อนในโฮมสเตย์ ครอบครัวทำอาหารร่วมกัน จากผักในชุมชนขาย ผลผลิตสินค้าปลอดสารพิษ หรือชุมชนเองมีการขายสินค้าต่าง ๆ ที่ชุมชนผลิต โดยมีการส่งผ่านเฟสบุคเพื่อส่งขายทั่วประเทศได้ เพื่อก่อให้เกิดรายได้กับคนในชุมชน

2. YouTube การจัดวิดีโอองค์ความรู้ของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ นำโพสขึ้นแอปพลิเคชันยูทูป เป็นการส่งเสริมองค์ความรู้ หรือสถานที่ท่องเที่ยวผ่านวิดีโอ โดยเราสามารถให้เด็กรุ่นใหม่ หรือผู้สนใจเข้าไปเรียนรู้การจัดทำวิดีโอต่าง ๆ ผ่านการติดต่อที่ไม่ยุ่งยาก ซึ่งปัจจุบันเราสามารถติดต่อวิดีโอโดยใช้โทรศัพท์มือถือ และนำโพส ควรมีการจัดทำวิดีโอให้ต่อเนื่องเป็นช่องทาง สร้างรายได้ ควรจัดทำวิดีโอให้สนุกสนาน เข้าใจง่าย ไม่ควรเกิน 15 นาที และเป็นเรื่องที่สนใจในปัจจุบัน ก็จะมีคนติดตามเข้าไปชมมากมาย สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ อาจมาจากช่องทางประชาสัมพันธ์เชิงท่องเที่ยว สถานที่ที่กินของแปลกในชุมชน

3. Twitter เป็นอีกช่องทางในการนำเสนอข้อมูลให้คนรุ่นใหม่ ที่มีการโพสภาพหรือวิดีโอและข้อความสั้น ๆ เป็นการโต้ตอบได้อย่างรวดเร็ว อาจมีการนำมาปรับใช้เพื่อให้คนในชุมชนได้มีเครื่องมือให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงชุมชนได้ง่าย

ซึ่งจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีที่มากับอินเทอร์เน็ตเป็นเรื่องที่เข้ามาให้เรียนรู้มากมาย และเป็นส่วนหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของเรา เช่นการดูแลเครื่องเงิน รวดรายการทอดผ้าต่าง ๆ การปลูกผักเพื่อให้เกิดรายได้ การเรียนรู้ธุรกิจออนไลน์ ฯลฯ ซึ่งเราสามารถเข้าไปศึกษาเพิ่มเติมได้

การเรียนรู้การใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านั้นก็ไม่ยุ่งยาก เราอาจดูการใช้งานสิ่งต่าง ๆ ผ่านข้อความ บทความ วิดีโอซึ่งมีมากมายซึ่งเด็กยุคใหม่ก็สามารถเล่าเรื่องของตัวเองผ่านช่องทางโซเชียล เชียล อาจมีอุปกรณ์ใช้งานเพิ่มเติม เช่น WiFi คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันเพิ่มเติมก็สามารถทำให้คุณเข้าถึงได้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM)

การจัดการความรู้ คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในส่วนราชการ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม

2. ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

การจัดการความรู้เป็นการดำเนินการอย่างน้อย 6 ประการต่อความรู้ ได้แก่

- (1) การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร
- (2) การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ
- (3) การปรับปรุง ดัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วน ให้เหมาะต่อการใช้งานของตน
- (4) การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตน
- (5) การนำประสบการณ์จากการทำงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสกัด “**ขุมความรู้**” ออกมาบันทึกไว้
- (6) การจัดบันทึก “**ขุมความรู้**” และ “**แก่นความรู้**” สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึกและเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้น

โดยที่การดำเนินการ 6 ประการนี้บูรณาการเป็นเนื้อเดียวกัน ความรู้ที่เกี่ยวข้องเป็นทั้งความรู้ที่ชัดแจ้ง อยู่ในรูปของตัวหนังสือหรือรหัสอย่างอื่นที่เข้าใจได้ทั่วไป (Explicit Knowledge) และความรู้ฝังลึกอยู่ในสมอง (Tacit Knowledge) ที่อยู่ในคน ทั้งที่อยู่ในใจ (ความเชื่อ ค่านิยม) อยู่ในสมอง (เหตุผล) และอยู่ในมือ และส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย (ทักษะในการปฏิบัติ) การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่คนจำนวนหนึ่งทำร่วมกันไม่ใช่กิจกรรมที่ทำโดยคนคนเดียว เนื่องจากเชื่อว่า “**จัดการความรู้**” จึงมีคนเข้าใจผิด เริ่มดำเนินการโดยรีเข้าไปที่ความรู้ คือ เริ่มที่ความรู้ นี่คือการผิดพลาดที่พบบ่อยมาก การจัดการความรู้ที่ถูกต้องจะต้องเริ่มที่งานหรือเป้าหมายของงาน เป้าหมายของงานที่สำคัญ คือ การบรรลุผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ที่เรียกว่า Operation Effectiveness และนิยามผลสัมฤทธิ์ ออกเป็น 4 ส่วน คือ

(1) การสนองตอบ (Responsiveness) ซึ่งรวมทั้งการสนองตอบความต้องการของลูกค้า สนองตอบความต้องการของเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้น สนองตอบความต้องการของพนักงาน และสนองตอบความต้องการของสังคมส่วนรวม

(2) การมีนวัตกรรม (Innovation) ทั้งที่เป็นนวัตกรรมในการทำงาน และนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ

(3) ชีตความสามารถ (Competency) ขององค์กร และของบุคลากรที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสะท้อนสภาพการเรียนรู้ขององค์กร และ

(4) ประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึงสัดส่วนระหว่างผลลัพธ์ กับ ต้นทุนที่ลงไป การทำงานที่ประสิทธิภาพสูง หมายถึง การทำงานที่ลงทุนลงแรงน้อย แต่ได้ผลมากหรือคุณภาพสูง

เป้าหมายสุดท้ายของการจัดการความรู้ คือ การที่กลุ่มคนที่ดำเนินการจัดการความรู้ร่วมกัน มีชุดความรู้ของตนเอง ที่ร่วมกันสร้างเอง สำหรับใช้งานของตน คนเหล่านี้จะสร้างความรู้ขึ้นใช้เองอยู่ตลอดเวลา โดยที่การสร้างนั้นเป็นการสร้างเพียงบางส่วน เป็นการสร้างผ่านการทดลองเอาความรู้จากภายนอกมาปรับปรุงให้เหมาะสมต่อสภาพของตน และทดลองใช้งาน จัดการความรู้ไม่ใช่กิจกรรมที่ดำเนินการเฉพาะหรือเกี่ยวกับเรื่องความรู้ แต่เป็นกิจกรรมที่แทรก/แฝงหรือในสาขาวิชาการเรียกว่า บูรณาการอยู่กับทุกกิจกรรมของการทำงาน และที่สำคัญตัวการจัดการความรู้เองก็ต้องการการจัดการด้วย

تبเป้าหมายการจัดการความรู้เพื่อพัฒนา

งาน พัฒนางาน

คน พัฒนาคคน

องค์กร เป็นองค์กรการเรียนรู้

ความเป็นชุมชนในที่ทำงาน การจัดการความรู้จึงไม่ใช่เป้าหมายในตัวของมันเอง นี่คือ หลุมพรางข้อที่ 1 ของการจัดการความรู้ เมื่อไรก็ตามที่มีการเข้าใจผิดเอาการจัดการความรู้เป็นเป้าหมาย ความผิดพลาดก็เริ่มเดินเข้ามา อันตรายที่จะเกิดตามมาคือ การจัดการความรู้เทียม หรือ ปลอม เป็นการดำเนินการเพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่ามีการจัดการความรู้ การริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้แรงจูงใจ การริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้เป็นก้าวแรก ถ้าก้าวถูกทิศทาง ถูกวิธี ก็มีโอกาสสำเร็จสูง แต่ถ้าก้าวผิด ก็จะเดินไปสู่ความล้มเหลว ตัวกำหนดที่สำคัญคือแรงจูงใจในการริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้

การจัดการความรู้

“ทำไมไม่บอกว่าทำงานแค่นี้” “ถ้ารู้แบบนี้ทำไปนานแล้ว” ค่อนข้างกับประโยคเหล่านี้

การจัดการความรู้ไม่ใช่เรื่องใหม่และไม่ใช่เรื่องที่ไกลตัวเลย ทุกคนล้วนแล้วแต่เคยทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้หรืออาจเคยเจอปัญหาในเรื่องของการจัดการความรู้มาบ้างแล้ว

หลายคนยังมีความสับสนเกี่ยวกับการทำความเข้าใจในเรื่องของการจัดการความรู้กันอยู่บ้าง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากมุมมองที่แตกต่างกันในเรื่องของการจัดการความรู้ วิธีดำเนินการ ตลอดจนเป้าหมายของการนำแนวคิดการจัดการความรู้มาใช้

นิยามการจัดการความรู้

คำว่าความรู้้นี้มีความหมายที่แตกต่างกันตามนิยามของแต่ละบุคคลหรือหน่วยงานกำหนด ทั้งรูปแบบการดำเนินการและเป้าหมายของการใช้ประโยชน์จากความรู้ก็แตกต่างกัน ดังนั้นนิยามของการจัดการความรู้จึงไม่สามารถกำหนดอย่างตายตัวได้ ขึ้นอยู่กับแต่ละคนแต่ละหน่วยงานว่าจะให้นิยามว่าอย่างไร แต่เน้นการใช้ประโยชน์จากความรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ

ประโยชน์จากการจัดการความรู้

เป้าหมายหลักในการจัดการความรู้คือ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ในการสร้างศักยภาพและความสำเร็จได้เปรียบในการแข่งขันให้มากยิ่งขึ้น ประโยชน์ของการจัดการความรู้จึงขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการจัดการความรู้ เช่น เป็นประโยชน์ต่อบุคคล ต่อผลิตภัณฑ์ หรือต่อหน่วยงาน

การจัดการความรู้ช่วยให้การเรียนรู้ของคนในชุมชนดีขึ้น ระยะเวลาในการเรียนรู้สั้นลง คนในชุมชนมีความสามารถในงาน ทำให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี เมื่อคนในชุมชนมีความรู้ความสามารถในการทำงานแล้วย่อมทำให้ปัญหาต่าง ๆ ลดลง

ความรู้เป็นจุดเริ่มต้นของผลิตภัณฑ์และบริการ จึงกล่าวได้ว่าผลิตภัณฑ์สร้างจากฐานความรู้ และความรู้ยังเป็นส่วนเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการอีกด้วย หากความรู้ที่ใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์นั้นยากต่อการลอกเลียนแบบ ย่อมทำให้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้นการจัดการความรู้จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความสามารถในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ

การจัดการความรู้ช่วยลดความผิดพลาดและความเสียหายจากปัญหาต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นหรือป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้ และยังช่วยลดต้นทุนและเวลาในการดำเนินการ การจัดการความรู้ช่วยให้ชุมชนสามารถเก็บและใช้ประโยชน์จากความรู้ และลดปัญหาการสูญหายของความรู้ในกรณีที่คนในชุมชนเสียชีวิต

การจัดการความรู้ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ จำนวนมาก แต่ปัญหาที่สำคัญคือในการจัดการความรู้คือ ความไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ รวมถึงความสามารถในการเปลี่ยนข้อมูลให้กลายเป็นความรู้

ทำไมต้องจัดการความรู้

มีหลายพื้นที่ที่ประสบปัญหาการรักษาภูมิปัญญาและความสามารถในการแข่งขัน หลาย ๆ ชุมชนความสามารถมักขึ้นอยู่กับตัวบุคคล เมื่อบุคคลที่มีบทบาทเหล่านี้ได้ออกจากชุมชนไปไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุผลประการใด ความรู้ความสามารถที่เคยเป็นส่วนสร้างความเข้มแข็งมักจะหายไปพร้อมกับบุคคลเหล่านี้ อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของการจัดการความรู้ทั้งสิ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากชุมชนไม่สามารถเปลี่ยนความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลให้กลายเป็นความรู้ของชุมชนเพื่อให้ชุมชนพัฒนาต่อไปได้ โดยไม่ต้องขึ้นกับบุคคลบางคนหรือบางกลุ่มเท่านั้น

การจัดการความรู้ในสัคมไทย

ทั้งในอดีตและปัจจุบันล้วนแล้วแต่มีการจัดการความรู้ เพียงแต่การดำเนินการเป็นไปตามธรรมชาติไม่เคยรับรู้ว่าการดำเนินการดังกล่าวคือการจัดการความรู้ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนก็ไม่ได้มีการจัดตั้งแผนกสำหรับดูแลเรื่องของการจัดการความรู้เป็นพิเศษเหมือนในปัจจุบัน

เหตุการณ์และหลักฐานหลาย ๆ อย่างที่สามารถช่วยยืนยันได้ว่าสังคมไทยในอดีตมีการจัดการความรู้ได้เป็นอย่างดีทำให้ความรู้จากภูมิปัญญาต่าง ๆ ในอดีตได้ถูกถ่ายทอดจนถึงปัจจุบันหากในอดีตไม่มีการจัดการความรู้แล้ว ความรู้ต่าง ๆ ย่อมสูญหายไป ไม่มีการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งเพียง แต่การจัดการความรู้ในอดีตนั้นอาจจะไม่เป็นระบบหรือรูปแบบตามหลักทฤษฎี

สังคมไทยมีการจัดการความรู้มาช้านานตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยมีการจัดการความรู้ เช่น การถ่ายทอดงานทางด้านศิลปกรรม ศิลปหัตถกรรม งานช่างต่าง ๆ ความรู้ในเรื่องของสมุนไพร จากอดีตสู่ปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมี โคลง กาพย์ กลอน สุภาษิต และคำไทยต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยในอดีตได้มีการจัดการความรู้มาช้านานแล้ว

การจัดการความรู้ของสังคมไทยในอดีตมีอุปสรรคและข้อจำกัดจำนวน ไม่น้อย ทั้งที่มาจากเรื่องของวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และอื่น ๆ เช่น การถ่ายทอดความรู้นั้นจำกัดอยู่ในกลุ่มบุคคลเฉพาะ เช่น คนในครอบครัว หรือ การถ่ายทอดความรู้นั้นให้เรียนรู้จากการสังเกตและฝึกฝนด้วยตนเอง ห้ามให้มีการบันทึกในรูปแบบใด ๆ ทั้งสิ้น

สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และทำให้ความรู้นั้นสูญหายไปคือ ความกลัวในเรื่องของ **“ศิษย์คิดล้างครู”** จึงทำให้ผู้ที่เป็นครู ไม่ยอมถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ทั้งหมดให้แก่ศิษย์ ครูจะเก็บความรู้ในส่วนที่สำคัญ เป็นความลับที่เรียกว่าไม้ตายหรือทีเด็ดเอาไว้ และเมื่อวันเวลาผ่านไปความรู้ในส่วนสำคัญที่ปกปิดไว้ในแต่ละรุ่นก็จะค่อยๆสูญหายไปในที่สุดครูและอาจารย์ในปัจจุบันจะต้องเปลี่ยนความคิดในเรื่องนี้และต้องยินดีกับคนรุ่นใหม่ที่เก่งกว่า รู้มากกว่า ดังประโยคที่ว่า **“คลื่นลูกใหม่แซงคลื่นลูกเก่า”** เพราะหากคนรุ่นหลังไม่ดีหรือเก่งกว่าคนรุ่นก่อนก็เป็นการยากที่จะมีการพัฒนา

แม้เรื่องของการจัดการความรู้ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ก็มีความสำคัญต่อความอยู่รอดของบุคคลและชุมชน การดำเนินการในเรื่องของการจัดการความรู้อาจไม่จำเป็นต้องลงทุนอะไรเพิ่มเติมเลย เพียงแต่สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ และใช้ความรู้ในการทำงานให้มากยิ่งขึ้น

การจัดการความรู้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ดังนั้นการดำเนินการจัดการความรู้จึงต้องตระหนักให้ได้ว่าควรจะมีการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไร เน้นให้ความสำคัญกับความรู้ และวิธีการสร้างความรู้ใหม่ ๆ เข้าใจธรรมชาติของการจัดการความรู้ว่าไม่มีรูปแบบที่ตายตัว แต่ละพื้นที่ต้องพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสมสำหรับตนเอง สิ่งสำคัญคือต้องสามารถใช้ประโยชน์จากความรู้และการจัดการความรู้ได้อย่างเหมาะสม

การจัดการความรู้และทุนทางปัญญา

(ในคู่มือนี้กล่าวถึงศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง)

ทุนทางปัญญา

ทุนทางปัญญาที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้แก่

1. ทุนมนุษย์ เป็นทุนที่อยู่ในตัวบุคคลมีความสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสร้างความได้เปรียบต่อการแข่งขันในอนาคต เมื่อมีการจัดการความรู้ที่ดี จะช่วยให้การพัฒนาคนทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งหมายความว่า มีต้นทุนมนุษย์เพิ่มพูนขึ้น

2. ทุนองค์กร (ทุนชุมชน) คือสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงต้องสร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ที่ดี และเมื่อชุมชนมีการจัดการความรู้ที่ดี ก็จะช่วยให้อาจสามารถรองรับการปรับตัวได้ตามสภาพสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป และพร้อมรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

3. ทุนความสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ของชุมชนกับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ชุมชนจะต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนกับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น ชุมชนข้างเคียง ลูกค้า หรือคู่ค้า เป็นต้น เพราะความสัมพันธ์ที่ดีเป็นปัจจัย สำคัญที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ยกตัวอย่างทุนทางปัญญาที่ที่แฝงอยู่ในองค์กรต่าง ๆ

จากตัวอย่างสโมสรฟุตบอลแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ด หรือทีมปีศาจแดงที่ คนไทยเรียกกัน สโมสรฟุตบอลแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ดเป็นทีมสโมสรฟุตบอลของ อังกฤษที่ประสบความสำเร็จทั้งในและนอกสนาม ได้แชมป์ฟุตบอลสโมสรใน ระดับพรีเมียร์ลีกมากที่สุด และเป็นขวัญใจแฟนบอลทั่วโลก รวมทั้งแฟนบอล ชาวไทยด้วย นอกจากนี้ยังประสบความสำเร็จในแง่ธุรกิจอีกด้วย ดังจะเห็นได้ จากมูลค่าการตลาดของสโมสรสูงมาก ดังนั้นการยกตัวอย่างทีมสโมสรฟุตบอล แมนเชสเตอร์ยูไนเต็ดเกี่ยวกับการจัดการความรู้จะทำให้น่าสนใจและเข้าใจได้ง่าย

ปีศาจแดงเบรคเกอร์

สโมสรฟุตบอลแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ดมีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จทั้ง ในฟุตบอลพรีเมียร์ลีกหรือระดับสโมสรยุโรป และได้รับการยอมรับของคนทั่ว โลกกว่าเป็นหนึ่งในบรรดาสโมสรฟุตบอลชั้นนำของโลก นอกจากนี้ยังเป็นสโมสร ฟุตบอลที่ประสบความสำเร็จด้านธุรกิจอีกด้วย โดยมีการดำเนินธุรกิจหลาย อย่างที่สามารถสร้างรายได้มหาศาล เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต และ แมกกาซีน จนถูกจัดอันดับว่าเป็นสโมสรฟุตบอลที่รวยที่สุดในโลก

ความสำเร็จอย่างหลากหลายของสโมสรย่อมไม่ได้มาจากโชคช่วยหรือ ผลงานของใครคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ทีมงานทั้งนักฟุตบอล โค้ช ผู้จัดการทีม และ ผู้บริหาร ล้วนแล้วแต่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง

ย้อนหลังไปเมื่อประมาณ 10 ปี ก่อนที่จะเริ่มต้นฤดูกาลแข่งขันในปี 2003-2004 Sir Alex Ferguson ผู้จัดการทีมแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ด ได้สร้างความไม่พอใจให้เหล่าบรรดาแฟนบอลของทีมปีศาจแดงด้วยการขายนักเตะเก่า

ดาซังทองคำอย่าง David Beckham ทั้ง ๆ ที่ Beckham เป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยให้สโมสรประสบความสำเร็จในช่วงเวลานั้น อีกทั้งยังเป็นการขายให้กับสโมสรฟุตบอลรีมาดริดของสเปนที่เป็นคู่แข่งสำคัญของทีมในรายการฟุตบอลแชมป์เปียนลีกอีกด้วย แม้ว่าการขายครั้งนี้จะได้ค่าตัวที่สูงถึง 25 ล้านปอนด์ (ประมาณ 1,300 ล้านบาท) แต่แฟนบอลก็ไม่มั่นใจว่าการที่ขาด Beckham แล้วอนาคตของทีมฟุตบอลที่ตัวเองชื่นชอบจะเป็นอย่างไร ดังนั้นการขาย Beckham ทำให้เกิดกระแสคัดค้านจำนวนมาก และกลายเป็นแรงกดดันของผู้จัดการทีมอย่าง Sir Alex Ferguson

Sir Alex Ferguson ที่อยู่ในฐานะของผู้จัดการทีมและเป็นผู้ตัดสินใจขาย Beckham ออกไปจำเป็นต้องประเมินสถานการณ์และเตรียมแผนการในการแก้ปัญหาเหล่านี้ไว้ล่วงหน้า เพราะหากทีมไม่สามารถสร้างผลงานให้เป็นที่พอใจของแฟนบอลได้แล้ว แรงกดดันและผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสโมสรที่ตัวเขาเองไม่สามารถหลีกเลี่ยงและปฏิเสธความรับผิดชอบนี้ได้ Sir Alex Ferguson ได้นำรายได้จากการขาย Beckham มาใช้ในการเลือกซื้อนักเตะใหม่เข้ามาเสริมทีม ซึ่งมี Cristiano Ronaldo รวมอยู่ด้วย

ผลการแข่งขันของทีมในช่วงต้นฤดูกาล 2003-2004 นั้นยังไม่เป็นที่พอใจของเหล่าบรรดาแฟนบอลสโมสรแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ดหรือเหล่าสาวกผีแดง แม้ว่าจะได้อันดับที่ 3 ตามหลังทีมสโมสรฟุตบอลอาร์เซนอลและทีมพ็อทเชียมแห่งเกาะอังกฤษอย่างสโมสรฟุตบอลเชลซีก็ตาม เกจิลูกหนังทั้งไทยและต่างประเทศหลายคนวิเคราะห์ว่า การที่ Beckham ย้ายออกจากทีมนั้นได้สร้างกระตุ้นให้นักเตะหลายคนที่ต้องการพิสูจน์ว่า ความสำเร็จของทีมนั้นไม่ใช่เกิดจาก Beckham เพียงคนเดียวเท่านั้น นักเตะหลายคนได้รับโอกาสในการลงเป็นตัวจริงจนเกิดความมั่นใจ และสามารถแสดงศักยภาพที่เพิ่มมากขึ้น เช่น Diego Farlan ศูนย์หน้าที่เคยยิงทิ้งยิงขว้างก็สามารถทำผลงานได้ดีขึ้น และสามารถทำประตูได้ ในขณะที่เกจิลูกหนังอีกหลายคนก็วิเคราะห์ว่า นักฟุตบอลคนอื่น ๆ

ทำผลงานได้ดีขึ้น เนื่องจากอยู่ภายใต้แรงกดดันที่ว่าขนาด Beckham ยังถูกขายออกจากทีม ดังนั้นหากตนเองมีผลงานที่ไม่เป็นที่พอใจของผู้จัดการทีมย่อมไม่มื่อนาคตแน่ ทำให้ต้องทุ่มเทในการซ้อมและการแข่งขัน จนกระทั่งผลออกมาเป็นที่น่าพอใจดังที่เห็น

สโมสรฟุตบอลแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ดในมุมมองของการจัดการความรู้

ความสำเร็จของสโมสรฟุตบอลแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ด ทั้งในส่วนของสโมสรฟุตบอลที่มีอันดับสูงของยุโรป และฐานะการเงินที่มั่งคั่งของสโมสร แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารทรัพยากรสินของผู้บริหาร ความสามารถในการจัดการของโค้ชและทีมงาน ความสามารถในการจัดการระบบทีม และความสามารถเฉพาะตัวของนักฟุตบอล ถ้าจะพิจารณาในมุมมองของการจัดการความรู้ อย่างง่าย ๆ สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. Sir Alex Ferguson

Sir Alex Ferguson ในฐานะของผู้จัดการทีม ด้วยระยะเวลาและผลงานอันโดดเด่นของ Sir Alex Ferguson คงจะเหมาะสมกับตำแหน่งซูเปอร์ CKO (Chief of Knowledge) เพราะเป็นผู้ที่ต้องวิเคราะห์สถานการณ์ว่าเมื่อ Beckham ออกจากทีมไปแล้วจะทำให้ทีมขาดทักษะทางด้านใด จะเกิดจุดอ่อนตรงไหนบ้าง ต้องการบุคคลหรือนักฟุตบอลที่มีความรู้หรือทักษะด้านใด มาเสริม เพื่อให้ทีมยังสามารถอยู่ในระดับเดิมหรือดีกว่าเดิมได้

Sir Alex Ferguson จำเป็นต้องวิเคราะห์ทักษะและความสามารถที่ทีมต้องการ ซึ่งการที่จะได้สิ่งที่ต้องการมานั้นคือการฝึกฝนนักเตะเยาวชนหรือนักเตะสำรองที่มีอยู่หรือหาจากภายนอก ซึ่งก็คือการซื้อนักเตะใหม่ที่มีทักษะที่ต้องการมาเสริมทีม การสร้างนักเตะเยาวชนหรือผู้เล่นสำรองนั้นจำเป็นต้องมีการฝึกฝน เพราะกระบวนการฝึกฝนของนักฟุตบอลนั้นเป็นกระบวนการในการพัฒนาความรู้ความสามารถในเชิงลูกหนัง ส่วนการซื้อนักเตะใหม่เปรียบเสมือนกับการดึงความรู้จากภายนอก

ทีมปีศาจแดงยังสามารถรักษาความเป็นยอดทีมในเกาะอังกฤษ แม้จะไม่มี นักฟุตบอลที่เป็นดาราของทีมอย่าง Beckham ก็ตาม และในกรณีของ Beckham นั้นก็ไม่ใช่วินิจฉัยแรกด้วย เพราะก่อนหน้านี้ก็มี Eric Cantana นักฟุตบอลฝีเท้าเยี่ยมที่ประกาศเลิกเล่นอย่างกะทันหัน ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากความสามารถเฉพาะตัวของนักเตะและความสามารถในการเล่นเป็นทีม ตลอดจนการวางแผนการเล่นจากผู้จัดการทีมและสต๊าฟฟ์ เมื่อนัดแรกในการเปิดฤดูกาล ปีค.ศ. 2003 นั้น Cristiano Ronaldo นักเตะใหม่ที่สวมเสื้อหมายเลข 7 หมายเลข เดิมของ Beckham ได้แสดงความสามารถเฉพาะตัวในการลาก เลื้อย เลี้ยง และ หลอกหลอนนักฟุตบอลฝ่ายตรงข้าม สร้างความประทับใจให้กับแฟนบอลเป็นอย่างมาก ซึ่งสิ่งนี้ก็เป็นความสามารถเฉพาะตัวที่เปรียบได้กับความรู้ส่วนบุคคล นั่นเอง

อย่างไรก็ตามในช่วงปีแรกของ Cristiano Ronaldo กับการเล่นให้สโมสรฟุตบอลแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ดนั้น Cristiano Ronaldo เองก็ยังไม่สามารถแทนที่ David Beckham ได้ Cristiano Ronaldo ยังเป็นเพียงผู้เล่นสำรองเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากประสบการณ์ในการเล่นกับทีมยังน้อย ทำให้การประสานงานกับผู้เล่นคนอื่นยังไม่ดี แต่เมื่อมีการฝึกฝนและประสบการณ์ในการร่วมทีมที่เพิ่มมากขึ้น ช่วยให้ Cristiano Ronaldo สามารถเล่นประสานงานกับนักฟุตบอลคนอื่น ๆ ในทีมได้เป็นอย่างดี และสามารถช่วยทีมได้มากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นขวัญใจของแฟนบอลสโมสรฟุตบอลแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ดทั่วโลก การเล่นเข้ากันได้ดี ในระบบทีมนี้สามารถเปรียบได้กับความรู้ขององค์กร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะแสดงถึงศักยภาพที่แท้จริง

จากการวางแผน Sir Alex Ferguson ก็สามารถปรับทีมจนกลับมาเป็น แชมป์พรีเมียร์ลีกในปี 2006-2007 ได้ หากพิจารณาในประเด็นของการจัดการ ความรู้นั้นหมายความว่า องค์กรได้สูญเสียความรู้หลักส่วนหนึ่งไป ดังนั้นต้อง จัดหาหรือพัฒนาความรู้ใหม่เข้ามาทดแทน เพื่อให้ศักยภาพโดยรวมไม่ต่างไป จากเดิม รวมทั้งต้องพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากสโมสรฟุตบอลอื่น ๆ ที่เป็นคู่แข่ง ก็มีการพัฒนาเช่นเดียวกัน

จากผลงานของ Sir Alex Ferguson ในฐานะผู้จัดการทีมที่สามารถบริหารจัดการความสามารถของนักเตะและทีมแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ด ทำให้มีผลงานยอดเยี่ยมเป็นที่ยอมรับ และมีแฟนบอลทั่วโลกคอยติดตามผลงานจนกระทั่งอำลาจากตำแหน่ง แต่จากความสำเร็จอันยาวนานที่ผ่านมานั้นทำให้ Sir Alex Ferguson ยังคงเป็นอัครมหาผู้จัดการทีมที่ยิ่งใหญ่อยู่ในใจของแฟนสโมสรฟุตบอลแมนเชสเตอร์ยูไนเต็ดทั่วโลก

2. เกมการแข่งขันกับการจัดการความรู้

การแข่งขันในแต่ละเกมนั้น ผู้จัดการทีม โค้ช และนักฟุตบอล จะต้องมีการวางแผนและเล่นให้ได้ตามแผนที่กำหนด การวางแผนต้องมีการศึกษาวิเคราะห์คู่แข่งก่อนการแข่งขันและระหว่างการแข่งขัน มีการฝึกซ้อมและเลือกผู้เล่นที่เหมาะสมในแต่ละเกม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ทั้งสิ้น การฝึกซ้อมทั้งผู้เล่น โค้ช และผู้จัดการทีม ล้วนมีการแลกเปลี่ยนความรู้และเทคนิคต่าง ๆ มีการพัฒนาทักษะการเล่นจากการฝึกฝน (Learning by Doing)

ผู้จัดการทีมและโค้ชจะต้องรู้ถึงความสามารถหรือทักษะเฉพาะตัวของนักฟุตบอล ซึ่งนับว่าเป็นความรู้แฝงของนักฟุตบอลแต่ละคน รวมทั้งต้องรู้นักฟุตบอลคนไหนเล่นเข้ากัน และเล่นได้ดีในตำแหน่งใดในระบบทีมด้วยเพื่อใช้ในการพิจารณาสำหรับจัดตำแหน่งและทีมแข่งขันสำหรับผู้เล่นก็จำเป็นต้องเรียนรู้และปรับรูปแบบการเล่นให้เข้ากับระบบทีม ต้องเรียนรู้ว่าผู้เล่นแต่ละคนมีความถนัดอย่างไร ถนัดเท้าซ้ายหรือขวา และมีศักยภาพมากน้อยขนาดไหนเพื่อให้การประสานงานในทีมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สิ่งเหล่านี้คือการบูรณาการความรู้ความสามารถเข้าด้วยกัน

ในระหว่างการแข่งขัน ทั้งผู้จัดการทีม โค้ช และผู้เล่นก็จำเป็นต้องเรียนรู้ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีในการสร้างโอกาสหรือแก้เกมในสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้เล่นทุกคนต้องมีการเรียนรู้ในขณะแข่งขันด้วย หากไม่มีแล้วย่อมทำให้

เสียเปรียบ อย่างเช่น ผู้เล่นของทีมปีศาจแดงจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาเทคนิคใหม่ ๆ เช่น Cristiano Ronaldo ที่สามารถเลี้ยงบอลหลอกล่อกองหลังของฝ่ายตรงข้ามจนสามารถสร้างโอกาสให้กับทีมได้ แต่หาก Cristiano Ronaldo ไม่มีการพัฒนาเทคนิคใหม่ ๆ แล้ว อีกไม่นานผู้เล่นที่เป็นกองหลังของทีมอื่นก็สามารถจับทางได้ ความได้เปรียบจากความสามารถในการหลอกล่อก็จะหมดไป ดังนั้นการเรียนรู้และการฝึกฝนเพื่อพัฒนาจึงเป็นสิ่งสำคัญ และต้องทำอย่างต่อเนื่อง

3. นักฟุตบอลกับทรัพย์สินที่ติดตัว

ทักษะในเชิงลูกหนังของนักฟุตบอลนั้น จัดว่าเป็นความรู้ประเภทที่เรียกว่า ความรู้แฝง คือเป็นความรู้ความสามารถที่เกิดจากการฝึกฝน ในกรณีของ Beckham นั้น นอกจากจะมีทักษะในการเล่นฟุตบอลแล้ว Beckham ยังเป็นนักเตะที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมของคนทั่วโลก ซึ่งนับว่าเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ Beckham มีค่าตัวถึง 25 ล้านปอนด์ในการย้ายจากทีมปีศาจแดงมาสโมสรฟุตบอล รีลมาดริด ซึ่งเป็นสโมสรชั้นนำของสเปนและของโลก เงินจำนวนนี้สามารถซื้อเป็นนัยได้ว่า การประเมินคุณค่าความรู้ความสามารถในเชิงฟุตบอลและชื่อเสียงของ David Beckham ออกมาเป็นตัวเงินที่เป็นทรัพย์สินที่สามารถจับต้องได้ ดังนั้นนักเตะที่มีชื่อเสียงและมีความสามารถที่แตกต่างกันจึงมีการประเมินค่าที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากค่าจ้างต่อสัปดาห์และค่าตัวในการย้ายสโมสรของนักฟุตบอลในช่วงฤดูกาลที่มีการซื้อขายนักฟุตบอล แต่ก่อนที่ Beckham จะมีชื่อเสียงนั้นก็ได้ฝึกฝนและเรียนรู้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งจากความสำเร็จและล้มเหลว ดังจะเห็นได้จากการที่ Beckham มีความทุ่มเทและมีความสุขรอบคอบมากขึ้น หลังจากทีครั้งหนึ่งเคยโดนใบแดงไล่ออกในการแข่งขันกับทีมชาติอาร์เจนตินาจนทำให้ทีมต้องตกรอบในฟุตบอลโลกครั้งที่ฝรั่งเศสเป็นเจ้าภาพ และต้องอยู่ภายใต้แรงกดดันจากแฟนบอลชาวอังกฤษ

สโมสรฟุตบอลรีลมาดริดที่ซื้อตัว Beckham ในมูลค่าที่สูงมากขนาดนี้ ทั้ง ๆ ที่ทีมในช่วงเวลานั้นสโมสรฟุตบอลรีลมาดริดมีนักฟุตบอลในระดับซูเปอร์สตาร์จำนวนมาก ในช่วงเวลานั้นการลงทุนของสโมสรฟุตบอล รีลมาดริดนั้น ย่อมหวังผลทางธุรกิจจาก Beckham ด้วย สโมสรต้องสามารถจัดการบริหาร ความสามารถและชื่อเสียงของ Beckham ให้กลับคืนมาในรูปแบบของทรัพย์สิน ดังจะเห็นได้จากในช่วงก่อนเปิดฤดูกาลนั้นได้มีการของที่ระลึกที่มีรูปหรือสิ่งที่ เกี่ยวข้องกับ Beckham ซึ่งทางสโมสรฟุตบอลรีลมาดริดก็สามารถสร้างรายได้ จำนวนมากจากการขายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับ Beckham ซึ่งมีรายได้ มากกว่ารายได้จากการขายของที่ระลึกเมื่อครั้งการย้ายเข้ามาของ Zidane หรือ Ronaldo เสียอีก

ในส่วนของ Beckham ที่ย้ายมาอยู่กับทีมสโมสรฟุตบอลรีลมาดริด ซึ่งเป็น ทีมสโมสรฟุตบอลชั้นนำของโลก และยังมีนักเตะฝีเท้าระดับโลกร่วมทีมอยู่หลายคน ทำให้ Beckham ต้องเรียนรู้และปรับรูปแบบการเล่น รวมทั้งต้องทุ่มเทในการ ฝึกซ้อมมากเป็นพิเศษ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้เล่นคนอื่น สิ่งเหล่านี้เองที่ ช่วยให้ Beckham พัฒนาความสามารถในเชิงฟุตบอลดีขึ้น ดังจะเห็นได้จาก ผลงานทั้งในระดับทีมสโมสรและทีมชาติอังกฤษ ส่วนหนึ่งมาจากการที่ได้ซ้อม อย่างหนัก และได้ร่วมฝึกซ้อมและเล่นกับนักเตะชั้นนำของโลกด้วย การซ้อม การฝึกฝน และการร่วมทีมแข่งขัน ล้วนเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ทักษะและประสบการณ์ที่ช่วยในการสร้างและพัฒนาทักษะของผู้เรียนรู้ให้ดีขึ้น

4. Brooklyn จะเป็นนักฟุตบอลชื่อดังหรือไม่

แหล่งรับพนันถูกกฎหมายหลายแห่งในอังกฤษมีการตั้งอัตราต่อรองเกี่ยวกับ อนาคตของเจ้าหนู Brooklyn ลูกชายคนโตของ Beckham กับ Victoria ว่าจะ เป็นนักฟุตบอลทีมชาติในอนาคตเหมือน Beckham หรือไม่ รวมทั้งบางแหล่งยังมีราคาต่อรองว่า Brooklyn นั้นจะเป็นนักร้องเหมือน Victoria ผู้เป็นแม่หรือไม่

ในมุมมองของการจัดการความรู้ นั้น ความสามารถทั้งในเชิงฟุตบอลและความสามารถในการร้องเพลงนั้นล้วนแล้วแต่เป็นความรู้แฝงที่ไม่สามารถถ่ายทอดให้กันได้ทางสายเลือดหรือยกให้กันได้ หากเจ้าหนู Brooklyn นั้นต้องการประกอบอาชีพไม่ว่าจะเป็นนักฟุตบอลอาชีพหรือนักร้องก็จำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกฝนอย่างจริงจังเท่านั้น เพียงแต่เจ้าหนู Brooklyn จะมีโอกาสมากกว่าคนอื่นเนื่องจากผู้เป็นพ่อแม่ที่มีความรู้ความเข้าใจ ซึ่งจะสามารถช่วยสนับสนุนในการเรียนรู้และฝึกฝนได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งอาจได้รับสิทธิพิเศษในฐานะของลูกบุคคลที่มีชื่อเสียงในการเริ่มต้นเรียนรู้และฝึกฝนอีกด้วย

การจัดการความรู้สามารถประยุกต์ได้กับทุก ๆ เรื่อง และสิ่งที่สำคัญในการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ นั้น ต้องสามารถประยุกต์และใช้ความรู้เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ได้ ไม่เช่นนั้นแล้วการเรียนรู้หรือความรู้จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดเลย

การยกตัวอย่างเรื่องสโมสรฟุตบอลนี้เพื่อให้เห็นมุมมองของการจัดการความรู้อย่างง่ายเท่านั้น อย่างไรก็ตามอยากให้ทุกท่านลองพิจารณาเรื่องราวใกล้ตัวว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องของการจัดการความรู้หรือไม่

เทคโนโลยีกับการจัดการความรู้

การจัดการความรู้เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีการกล่าวถึงกันมากในการพัฒนาองค์กร เนื่องจากการจัดการความรู้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรโดยนำสิ่งที่มีอยู่เดิมมาปรับเปลี่ยนวิธีการโดยอาจไม่จำเป็นต้องมีการลงทุนที่สูงก็ได้ อย่างไรก็ตามมีองค์กรที่ประสบความสำเร็จจำนวนมากที่มีการนำระบบเทคโนโลยีมาสนับสนุน แล้วส่งผลให้การจัดการความรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ปัญหาในการจัดการความรู้

“เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้สามารถจัดเก็บและค้นหาข้อมูลได้รวดเร็ว สามารถแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นกันได้ดียิ่งขึ้น” ประโยคเหล่านี้แสดงถึงประโยชน์และคุณสมบัติของเทคโนโลยีสารสนเทศมีให้

เห็นอยู่มากมาย แต่สิ่งเหล่านี้จะเป็นจริงไม่ได้หากไม่มีแหล่งข้อมูลความรู้ ดังนั้น ปัญหาของการเรียนรู้ไม่ใช่เกิดจากปัญหาในเรื่องของเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาที่ตัวบุคคลด้วย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ แม้ว่าทุกคนจะรู้ว่าการแบ่งปันความรู้เป็นสิ่งที่ดี และการแบ่งปันรู้นั้นไม่ได้ทำให้ความรู้ลดน้อยลงเลย กลับยิ่งทำให้รู้นั้นเพิ่มพูนขึ้น แต่หลายคนก็ยังคงมีความกังวลในการแบ่งปันความรู้กับผู้อื่น เช่น กังวลว่าตัวเองจะถูกลดบทบาทและความสำคัญลงหลังจากที่แบ่งปันความรู้ให้กับผู้อื่น

เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้กระบวนการจัดการความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่ช่วยให้การแสวงหาความรู้ การกระจายความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ สามารถดำเนินการได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีไม่ใช่ที่รับประกันความสำเร็จของการจัดการความรู้ เพราะเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือ เทคโนโลยีสารสนเทศไม่สามารถอธิบายความรู้ที่เป็นความรู้แฝงที่ต้องใช้การปฏิสัมพันธ์และความเชื่อใจของแต่ละคน การเน้นเฉพาะเทคโนโลยีโดยปราศจากความสนใจในการพัฒนาคุณภาพของคน การดำเนินการจัดการความรู้ให้ประสบความสำเร็จย่อมเป็นไปได้ยาก สิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาระบบจัดการความรู้คือการพัฒนาคนให้มีความปรารถนาในการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้นั่นเอง

นวัตกรรมและการจัดการนวัตกรรม

นวัตกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และสร้างความสำเร็จ นวัตกรรมก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้นองค์กรจำนวนมากที่ต้องการความสำเร็จจึงพยายามพัฒนากระบวนการจัดการนวัตกรรมและปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม

คำว่า “นวัตกรรม” แปลว่า สิ่งที่ทำขึ้นใหม่ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ได้กำหนดความหมายของนวัตกรรมไว้ว่า “นวัตกรรม” คือสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งความหมายดังกล่าวต่างจากสิ่งประดิษฐ์ คือ นวัตกรรมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และสังคมได้จริง

นวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง และมีผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในการคงอยู่ แต่องค์กรจะต้องปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อคงอยู่หรือเลิกทำแล้วออกไปจากสิ่งนั้น เช่น เครื่องพิมพ์ดีดที่ถูกทดแทนด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

การจัดการความรู้และนวัตกรรม

ความรู้เป็นจุดเริ่มต้นของนวัตกรรม เป็นสิ่งที่กระตุ้นการขับเคลื่อนนวัตกรรม กระบวนการจัดการความรู้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการจัดการนวัตกรรม ดังนั้นกระบวนการจัดการความรู้ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการนวัตกรรม

กระบวนการจัดการความรู้นั้นแฝงอยู่ในกระบวนการจัดการนวัตกรรม ทุกกระบวนการ โดยกระบวนการจัดการความรู้แต่ละกระบวนการนั้นมีระดับความสำคัญต่อกระบวนการนวัตกรรมที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องของกระบวนการจัดการความรู้และเป้าหมายของการจัดการนวัตกรรม

นวัตกรรมมีบทบาทและความสำคัญอย่างมากในการสร้างศักยภาพการจัดการความรู้จะช่วยสนับสนุนกระบวนการจัดการนวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น กระบวนการจัดการนวัตกรรมนั้นยังมีการจัดการความรู้แฝงอยู่ซึ่งมีบทบาทสำคัญมากน้อยแตกต่างกันไป

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้

เพื่อชุมชนให้เข้าใจและการง่ายต่อการนำไปใช้จึงขอนำเสนอเครื่องมือจัดการความรู้อย่างง่าย ๆ 2 อย่างคือ

1. ชุมชนนักปฏิบัติ คือกลุ่มคนที่รวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานทั้งในส่วนที่เป็น วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ซึ่งเป็นประสบการณ์ ความสำเร็จ และการสรุปบทเรียน ที่มีความผิดพลาดล้มเหลว และข้อควรระวังต่าง ๆ ในการทำงาน เพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้คนในชุมชนได้นำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนางานของตนให้ดีขึ้น หลังจากนั้นก็นำประสบการณ์และความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติกลับมาแลกเปลี่ยนความรู้เล่าสู่กันฟังภายในชุมชนเพื่อช่วยกันหาแนวทางในการพัฒนางาน จนกว่าจะประสบความสำเร็จ

2. การเล่าเรื่องความสำเร็จ เป็นเทคนิคในการดึงความรู้ที่อยู่ในตัวคน ซึ่งยากแก่การอธิบายถ่ายทอดให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดเจน ด้วยวิธีการเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์ความสำเร็จในการทำงานของตนเองให้คนในชุมชนฟังทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จของผู้อื่น

Storytelling คืออะไร

Storytelling แปลว่า การเล่าเรื่อง เป็นเทคนิคในการดึงความรู้ฝังลึกที่อยู่ในตัวคน ซึ่งยากแก่การอธิบายถ่ายทอดให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดเจน ด้วยวิธีการเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์ความสำเร็จในการทำงานของตนเองให้คนสมาชิกฟังทำให้สมาชิกได้เรียนรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จของผู้อื่น

Storytelling เป็นเครื่องมืออย่างง่ายในการจัดการความรู้ ซึ่งวิธีการไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถใช้ได้กับทุกกลุ่มเป้าหมาย เป็นการเล่าเรื่องประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละคนว่ามีวิธีการอย่างไรจึงประสบความสำเร็จ

จากนั้นจะให้สมาชิกที่ฟังเรื่องเล่าช่วยกันสรุปจากเรื่องที่ได้ฟังว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ช่วยทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ เพื่อนำุมความรู้ที่ได้ฟังจากเรื่องเล่ามาใช้เป็นฐานความรู้หรือเป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบความสำเร็จต่อไป

แต่อย่าหลงว่าเรื่องราวความสำเร็จที่จะนำมาสร้างความภาคภูมิใจนั้นจะต้องเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ แท้จริงแล้วเทคนิคการเล่าเรื่องคือ การให้คุณค่าต่อความสำเร็จเล็ก ๆ แต่หลาย ๆ ความสำเร็จเล็ก ๆ จะก่อผลยิ่งใหญ่ในภาพรวม

เทคนิคการใช้ความสำเร็จเล็ก ๆ มาเป็นเครื่องเรียนรู้ร่วมกัน นำเอาเรื่องราวความสำเร็จมาเล่าเป็น เรื่องเล่าเร้าพลัง มีการสร้างบรรยากาศเชิงบวกแบบชื่นชมยินดี ภายในวงหรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้การสื่อสารด้วยเครื่องมือ เช่น

- สุนทรีสนทนา
- ชักถามด้วยความชื่นชม
- มีการสกัดขุมความรู้ เพื่อการบรรลุผลสำเร็จไว้เป็นความรู้ สำหรับให้สมาชิกเข้าถึงและนำไปปรับใช้ในงานของตนเองหรือทีมงานได้

การเลือกเรื่องเล่าความสำเร็จที่แท้จริง มิใช่การเลือกเพื่อเอาใจเจ้าของเรื่องหรือเอาใจคนใดคนหนึ่ง ต้องเอามายกย่องให้พอดี ไม่เกินความเป็นจริง มีข้อมูลหลักฐานของความสำเร็จที่น่าเชื่อถือ

เรื่องเล่าความสำเร็จที่น่าชื่นชม นำเอามาเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องเป็นความสำเร็จแบบสุดยอด ที่ทำให้ไม่คิดพัฒนาต่อยอดความรู้ ให้เพิ่มความสำเร็จยิ่งขึ้น

การเลือกใช้เรื่องเล่าความสำเร็จ เป็นมากกว่าความรู้เชิงทฤษฎี ดังนั้นการได้ทดลองปฏิบัติจริงจึงสำคัญกว่าการฟังบรรยาย หรือการอ่านตำรา

อาจมีการกำหนดร่วมกันว่า ในแต่ละสัปดาห์ควรจัดเวลาอย่างน้อย 1 ชั่วโมงให้ทุกคนมาประชุมกัน เปิดเวทีให้แต่ละคนนำเอาความสำเร็จเล็ก ๆ ของงานที่ภาคภูมิใจมาเล่าเรื่องสั้น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันว่าความสำเร็จนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ควรสร้างบรรยากาศสบาย ๆ อย่างไม่เป็นทางการ มีบรรยากาศเชิงบวกที่ทุกคนต่างมีความชื่นชมยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น แม้จะเป็นความสำเร็จเพียงเล็กน้อยก็ตาม

เมื่อแต่ละคนเล่าเรื่องจบ ก็ให้สมาชิกที่รับฟังช่วยกันตีความว่าเรื่องนั้นให้ความรู้อะไรแก่การทำงานของเร และมีการจัดบันทึกชมความรู้นั้นไว้ในฐานข้อมูลความรู้ เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลได้ศึกษาเรียนรู้ และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานในโอกาสต่อไป

Q.C. Story ของ เซเวน อีเลเฟ่น

เซเวน อีเลเฟ่น เป็นธุรกิจแฟรนไชส์ ร้านสะดวกซื้อที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในปัจจุบัน ได้พัฒนาขีดความสามารถทางการค้าเพื่อครองส่วนแบ่งการตลาดให้มากที่สุด ท่ามกลางโลกของการแข่งขัน

การจัดการความรู้โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมธุรกิจให้เจริญก้าวหน้า โดยการให้พนักงานประจำวันของร้านเซเวน อีเลเฟ่น แต่ละสาขาได้เขียนเรื่องเล่าแบบ Q.C. Story เกี่ยวกับเทคนิควิธีการทำงานอย่างสร้างสรรค์ของตนเอง ลงในแบบฟอร์มที่กำหนดให้ทุก 3 เดือน ต่อ 1 เรื่อง แล้วเสนอเรื่องส่งให้คณะกรรมการกองอำนวยการกลาง คือ บริษัท ซี.พี. เซเวน อีเลเฟ่น จำกัด (มหาชน) พิจารณาปีละ 2 เรื่อง เพื่อทำการคัดเลือกเรื่องดีเด่น แล้วถ่ายทำเป็น VCD เรื่องสั้นโดยให้เครดิตเจ้าของเรื่องเป็นผู้แสดง แล้วจัดทำแจกจ่ายเผยแพร่ไปทั่วทุกสาขา ให้ร้านต่าง ๆ ได้เปิดดู และนำมาปรับใช้ในการทำงานของร้านเซเวน อีเลเฟ่น ที่ตนรับผิดชอบอยู่

การเขียนเรื่องเล่าประสบความสำเร็จ

ในการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง จะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เขียนเรื่องเล่าประสบการณ์ความสำเร็จในการทำงานของตน มาก่อนล่วงหน้า เพื่อจัดระบบความคิดในการเล่าเรื่องมาก่อนให้มีความพร้อม แล้วจึงนำเรื่องที่เขียนนั้นมาเล่าให้สมาชิกในกลุ่มฟังอีกครั้งหนึ่ง

ข้อดีของการทำเช่นนี้ คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีเวลาในการเตรียมตัวและพิจารณาเรื่องที่จะเล่าว่าจะเล่าเรื่องอะไรดี ซึ่งแต่ละคนมีมากมายหลายเรื่อง ทำให้การเล่าเรื่องในกลุ่มดำเนินไปด้วยความราบรื่นเรียบร้อย ไม่เกิดความชะงักงัน

เพราะไม่ว่าจะเล่าเรื่องอะไรดีหรือไม่มีเรื่องอะไรจะเล่า วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความมั่นใจในการเล่าเรื่องมากยิ่งขึ้น

ข้อดีอีกประการหนึ่ง คือ ถ้าผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เขียนเรื่องเล่ามาก่อนล่วงหน้าจะสะดวกต่อการเก็บรวบรวมกรณีตัวอย่างความสำเร็จในการทำงานของสมาชิกทุกคนมาจัดทำฐานข้อมูลความรู้ เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นเอกสารหรือเผยแพร่ทาง Website ต่อไป

อันที่จริงแล้ว การจดบันทึกองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมจัดการความรู้เป็นบทบาทของเลขานุการกลุ่ม แต่ถ้าให้เลขานุการกลุ่มเป็นผู้จดบันทึกเรื่องเล่าแต่ผู้เดียว อาจจะจดบันทึกไม่ทันหรือจดบันทึกได้ไม่ครบถ้วนเหมือนกับการให้เจ้าของเรื่องเป็นผู้เขียนเองซึ่งจะได้เนื้อหาสาระที่ตรงกับเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นมากกว่า

วิธีการเขียนเรื่องเล่า

วิธีการเขียนเรื่องเล่าประสบการณ์ความสำเร็จไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์และวิธีการนำเสนอของเจ้าของเรื่องแต่ละคน การกล่าวแบบกว้าง ๆ ไม่เจาะจงเช่นนี้ อาจจะทำให้ผู้อ่านจินตนาการไม่ออกว่าจะให้เขียนอย่างไร

ขอกล่าวอย่างง่าย ๆ การเขียนเรื่องเล่าประสบการณ์ความสำเร็จคล้ายกับการเขียนเรียงความ หรือการเขียนอนุทิน ที่เป็นการจดบันทึกเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน บางท่านอาจจะเขียนด้วยสำนวนที่คล้ายกับเรื่องสั้น ซึ่งเป็นนวนิยายในชีวิตจริง มีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ บางท่านก็เขียนคล้ายกับจดหมายเหตุรายวันที่อ่านแล้วรู้สึกหนักแน่น จริงจัง น่าเชื่อถือ มีลักษณะที่เป็นทางการ

ข้อควรระวัง

การใช้เทคนิคการเล่าเรื่องควรให้สมาชิกเขียนเรื่องเล่ามาก่อนล่วงหน้า มีข้อดีดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็อาจจะกลายเป็นข้อด้อย หรือเกิดปัญหาได้ เพราะแทนที่สมาชิกจะใช้วิธีการพูดเล่าเรื่องประสบการณ์ทำงานของตน กลับใช้วิธีการอ่านเรื่องเล่าที่เขียนเสร็จแล้วให้สมาชิกในกลุ่มฟังทำให้การใช้เทคนิคการเล่าเรื่องในการจัดการความรู้ไม่เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ต้องการ

ซึ่งวิธีการแก้ปัญหานี้อาจทำได้โดยการชี้แจงให้สมาชิกได้รับทราบถึงปัญหา และขอความร่วมมือให้ใช้วิธีการพูดเล่าเรื่องไม่ใช้วิธีการอ่านให้เพื่อนฟัง แต่ถ้าสมาชิกกลัวว่าจะจำเหตุการณ์ในเรื่องเล่าไม่ได้อาจจะนำเรื่องที่เขียนแล้วขึ้นมาดูประกอบการพูดเป็นระยะ ๆ ก็ไม่เป็นไรแต่อย่าอ่านให้เพื่อนฟังทั้งเรื่อง

การจัดการความรู้กับการพัฒนา นวัตกรรมในระดับ SMEs

เรื่องนี้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ในการพัฒนานวัตกรรมของกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อม (SMEs) ด้านเทคโนโลยีที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นตัวอย่างและแรงบันดาลใจให้กับผู้ประกอบการ SMEs รายอื่น ๆ ที่ต้องการนำการจัดการความรู้มาเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการนวัตกรรมให้ประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ

การกำหนดแนวทางการจัดการความรู้ใน SMEs

การจัดการความรู้ในองค์กรนั้นต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ จำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดจากตัวบุคคลและวัฒนธรรมองค์กร เพราะวัฒนธรรมองค์กรเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในองค์กรเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่มีบุคลากรมีความมั่นใจในตัวเอง ผู้นำองค์กรมีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการจัดการความรู้ขององค์กรอย่างยิ่ง หากผู้นำองค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมการจัดการความรู้แล้วเป็นเรื่องยากที่จะทำให้การดำเนินการนั้นประสบความสำเร็จ

การจัดการความรู้ในองค์กรของไทยนั้น ในระยะต้นมักไม่มีแนวทางที่ชัดเจนมากนัก เนื่องจากยังไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์จากการจัดการความรู้ ดังนั้นส่วนใหญ่จึงใช้รูปแบบการดำเนินการที่คล้าย ๆ กัน เช่น การฝึกอบรม การสร้างระบบฐานข้อมูล ดังนั้นในช่วงเริ่มต้นของการจัดการความรู้ในหน่วยงานของไทยจึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

การจัดการความรู้กับนวัตกรรม

นวัตกรรมมีความหมายที่หลากหลายในยุคแรก นวัตกรรมหมายถึงอะไรก็ตามที่เป็นสิ่งใหม่ ๆ อย่างไรก็ตามความหมายของนวัตกรรมที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกคือ **“ความคิด การปฏิบัติ หรือวัตถุที่ถูกระบุว่าเป็นสิ่งใหม่”** ความหมายของนวัตกรรมในปัจจุบันได้ถูกกำหนดให้สื่อความคิดในเรื่องของการนำมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์หรือใช้งานได้จริงทั้งทางธุรกิจหรือทางสังคม นวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน เป็นสิ่งที่เพิ่มคุณค่าและช่วยสร้างโอกาสให้สามารถอยู่รอดได้

นวัตกรรมเป็นการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่ต้องอาศัยการบูรณาการความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ความรู้เหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น อาจเป็นความรู้ทางเทคนิคที่มีอยู่แล้วที่เรียนรู้จากประสบการณ์ ความรู้จากการค้นคว้าวิจัยต่าง ๆ และความรู้ด้านการวิจัยตลาด เป็นต้น

นวัตกรรมสามารถแบ่งออกเป็นได้หลากหลายรูปแบบ เช่น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และนวัตกรรมกระบวนการและบริการ หรือแบ่งระดับการเปลี่ยนแปลงก็ได้ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ นวัตกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบเฉียบพลัน เป็นนวัตกรรมที่มีระดับความใหม่ที่แตกต่างไปจากกรรมวิธีและแนวคิดเดิมอย่างสิ้น เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และนวัตกรรมที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลง เป็นนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงทีละน้อย มีการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นทีละเล็กทีละน้อย เช่น การพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพของโทรทัศน์ให้มีคุณสมบัติใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

การสร้างนวัตกรรมเริ่มจากการเรียนรู้เพื่อสร้างความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ การค้นคว้าทดลอง หรือการประดิษฐ์ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ นวัตกรรมเกิดจากการบูรณาการความรู้จากหลายแหล่งหรือหลากหลายสาขา เข้าด้วยกันทั้งความรู้ด้านเทคนิค ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ความรู้ด้านการจัดการ และความรู้ด้านการตลาด ดังนั้นการบูรณาการความรู้เป็นแนวทางสำคัญในการนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมและความสำเร็จในการแข่งขันสำหรับองค์กร

การสร้างนวัตกรรมมีความไม่แน่นอนและเป็นเรื่องยากที่จะพยากรณ์ผลลัพธ์ที่ออกมาได้ว่าสุดท้ายจะเป็นอย่างไร การจัดการความรู้เป็นแนวทางหนึ่งในการสนับสนุนการจัดการนวัตกรรมและลดความไม่แน่นอนลง องค์กรที่ประสบความสำเร็จจำนวนมากใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการพัฒนานวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการจัดการความรู้แฝงในกระบวนการจัดการนวัตกรรม ตั้งแต่การสร้างความคิดใหม่ ๆ การพัฒนา และการสร้างต้นแบบ ตลอดจนการนำนวัตกรรมออกสู่ตลาด

การจัดการความรู้กับ SMEs ด้านเทคโนโลยี

ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยในด้านเทคโนโลยีนั้นหลายแห่งได้มีการสร้างนวัตกรรม แต่นวัตกรรมที่สร้างนั้นส่วนใหญ่เป็นนวัตกรรมเทคโนโลยีระดับรากหญ้า ซึ่งหมายถึงนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีที่ไม่ได้ใช้ความรู้ระดับที่สูงมากในการพัฒนา แต่นวัตกรรมเหล่านี้สามารถตอบสนองต่อการใช้งานและความต้องการของตลาดได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดท้องถิ่น ดังนั้นนวัตกรรมในระดับรากหญ้านั้นมักประสบกับปัญหาในเรื่องของการถูกกลืนเลียนแบบโดยผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อมรายอื่นใน ขณะที่ผู้ประกอบการรายใหญ่มักมาสนใจในส่วนของนวัตกรรมระดับรากหญ้า เนื่องจากไม่สามารถสร้างรายได้ตามที่ต้องการได้

ผู้ประกอบการในธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) ของประเทศต่าง ๆ มีเป็นจำนวนมาก และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ

ผู้ประกอบการ SMEs ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีส่วนหนึ่งได้พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าในรูปแบบที่เป็นนวัตกรรมระดับรากหญ้า เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในประเทศและชุมชนเป็นหลัก โดยการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าด้วยกันในรูปแบบของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

ผู้ประกอบการ SMEs มีข้อจำกัดอยู่หลายประการเช่นขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ เงินทุน เครื่องจักร กระบวนการ และที่สำคัญคือ องค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และความสามารถในการรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้เป็นมาตรฐาน สิ่งเหล่านี้ทำให้เสียเปรียบผู้ประกอบการรายใหญ่ในอุตสาหกรรมนั้น ๆ ดังนั้นการพัฒนากระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และการรักษามาตรฐานคุณภาพของผลิตภัณฑ์ โดยนำแนวคิดการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญและเหมาะสมอย่างยิ่งในการลดความเสียเปรียบในการแข่งขัน และการดำเนินการด้านจัดการความรู้ไม่ได้เพิ่มต้นทุนอะไรมากนัก

ผู้ประกอบการ SMEs ด้านเทคโนโลยีที่ประสบความสำเร็จ ที่มีผลประกอบการที่ดี และมีผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับของตลาด มีการนำการจัดการความรู้มาช่วยสนับสนุนในการสร้างสรรค์นวัตกรรมขององค์กร

ผู้บริหารของ SMEs ที่ประสบความสำเร็จรู้จักและเข้าใจระบบการจัดการความรู้ แต่ผู้ประกอบการเหล่านั้นไม่ได้เรียกการดำเนินการต่าง ๆ ว่าการจัดการความรู้ เนื่องจากอยากให้การดำเนินการด้านการจัดการความรู้แฝงไปกับกระบวนการทางธุรกิจขององค์กร

การสร้างความคิดในการสร้างนวัตกรรม

ความคิดในการสร้างนวัตกรรมของ SMSs มักเป็นการสร้างสิ่งใหม่หรือสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นหรือเหมาะสมกับการใช้ในระดับท้องถิ่นหรือภูมิภาค โดยมีคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้ในราคาเหมาะสม (ราคาต่ำกว่าผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการรายใหญ่) ความคิดในการสร้างสรรค์นวัตกรรมส่วนใหญ่

มาจากผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการ ดังนั้นผู้บริหาร SMEs ต้องเป็นนักคิดที่มีความสร้างสรรค์และเป็นผู้รู้ด้วย การเรียนรู้ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เรียนรู้ว่าเทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ผู้นำในธุรกิจกำลังทำอะไร ตลาดต้องการอะไร และควรทำอย่างไร เมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนเร็ว ก็หมายความว่าโอกาสของเราก็มารวดเร็วด้วย ดังนั้นจะต้องเรียนรู้ให้เร็ว

ความคิดที่ทำให้นวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ประสบความสำเร็จนั้นมักเป็นความคิดที่มีการบูรณาการจากหลาย ๆ ส่วนเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของคุณสมบัติผลิตภัณฑ์ ในส่วนนี้ต้องยอมรับว่าพันธมิตรทางธุรกิจที่มีความใกล้ชิดกับผู้ใช้มากกว่าจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี ดังนั้นการแลกเปลี่ยนความรู้กับพันธมิตรทางธุรกิจเกี่ยวกับคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์จึงเป็นกิจกรรมหลักที่ต้องทำทุกครั้งก่อนที่จะมีการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ แต่ทั้งนี้พันธมิตรของเราต้องไว้วางใจได้

นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่าง Facebook Fanpage ของผู้ประกอบการเองก็กลายเป็นแหล่งความรู้ที่แสดงถึงความต้องการของผลิตภัณฑ์จากลูกค้าโดยตรง ทั้งนี้ผู้ประกอบการต้องอาศัยประสบการณ์ในการวิเคราะห์ต่อไปว่าควรดำเนินการอย่างไร

การเลือกแนวคิดเพื่อพัฒนานวัตกรรม

จากความคิดที่หลากหลาย และข้อจำกัดในหลาย ๆ ประการ ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการในการเลือกความคิด เพื่อนำมาเป็นนวัตกรรม

ที่ผ่านมาผู้บริหารส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการมักเป็นผู้ประเมินและตัดสินใจจากความรู้และประสบการณ์ของตนเอง แต่ปัจจุบันจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับพันธมิตรทางธุรกิจ รวมทั้งนำความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของตลาดมาช่วยในการตัดสินใจด้วย ในกระบวนการนี้อาจมีการปรับเปลี่ยนความคิดบางส่วน และอาจมีการเสนอขอความช่วยเหลือเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ด้วยทั้งด้านการเงินและเทคโนโลยีเพื่อให้การพัฒนานวัตกรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แม้ว่าความคิดในการสร้างนวัตกรรมของ SMEs ส่วนใหญ่มาจากผู้บริหาร และบางส่วนมาจากพันธมิตรทางธุรกิจ แต่อาจมีการให้โอกาสบุคลากรในกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ มีการอนุญาตให้บุคลากรในฝ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องสามารถเข้าร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ได้เพื่อรับรู้ถึงความคิดจากมุมมองที่แตกต่าง

การนำนวัตกรรมออกสู่ตลาด

การนำนวัตกรรมออกสู่ตลาดนับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญและยากสำหรับ SMEs จำนวนมาก เพราะหากไม่สามารถนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดให้เป็นที่ยอมรับได้ ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นย่อมไม่มีความหมายและหมดคุณค่า

ผู้ประกอบการทั้งหลายล้วนแล้วแต่ประสบปัญหา แต่ผู้ประกอบการที่มีพันธมิตรทางธุรกิจจะช่วยในการนำผลิตภัณฑ์ใหม่หรือนวัตกรรมออกสู่ตลาดดังที่ ผู้บริหาร SMEs รายหนึ่งกล่าวว่า “ก่อนหน้านี้เราทำเองทั้งหมด ปรากฏว่าลำบาก เกือบไปไม่รอด เราถนัดทำแต่ไม่ถนัดขาย เราทำได้แต่ขายไม่ออก เพราะไม่รู้ว่สิ่งที่ไม่ตรงกับสิ่งที่ลูกค้าต้องการและไม่รู้ว่าจะขายที่ไหนอย่างไร แต่เมื่อพันธมิตรมาช่วยในส่วนนี้ เขารู้จักตลาด เข้าใจลูกค้า มีช่องทางการขายที่ดี ทุกวันนี้เราไม่ต้องกลัวว่าจะขายไม่ได้อีกแล้ว”

เมื่อมีการนำการจัดการความรู้มาใช้ในกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่หรือกระบวนการจัดการนวัตกรรม ย่อมทำให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การดำเนินกิจกรรมจัดการความรู้แฝงอยู่ในกระบวนการต่าง ๆ จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แม้ไม่ได้มีการประกาศว่าสิ่งที่ดำเนินการอยู่คือการจัดการความรู้ก็ตาม ผลลัพธ์ของการจัดการความรู้อยู่ที่การดำเนินการอย่างเป็นระบบและจริงจัง ไม่ใช่เพียงแค่การประชาสัมพันธ์เท่านั้น

แหล่งเรียนรู้รอบคนในชุมชน

“ศูนย์เรียนรู้ชุมชน” เป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้และเป็นแหล่งรวบรวมข่าวสารความรู้ของชุมชน ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วน ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำ กลุ่ม/องค์กร เครือข่าย ภาคเอกชน และภาคีการพัฒนาภาครัฐ

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน หมายถึง ศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล ข่าวสารและความรู้ของชุมชน ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอด ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่ง

เรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์เรียนรู้ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งศูนย์เรียนรู้ชุมชน อาจมีความหมายสำคัญคือเป็นสถานที่ที่จะสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับเรื่องราวของเขาเอง

ศูนย์เรียนรู้สำคัญกับชุมชนอย่างไร

หากชุมชนใดมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่มีการขับเคลื่อนเป็นรูปธรรม มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นที่รวมข่าวสาร การนัดหมายต่าง ๆ ของคนในชุมชนเอง และภาคีรัฐต่าง ๆ ในการเข้าไปส่งเสริม เช่น การจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้าน การจัดทำแผนชุมชน มีการจัดเก็บวัฒนธรรมความเป็นมาของชุมชน ศิลปวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ อาจเป็นที่เก็บของโบราณในลักษณะพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน อาชีพต่าง ๆ และเป็นที่เก็บและรวบรวมองค์ความรู้ทุก ๆ เรื่องของชุมชนเอง

การกอบอบศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่กรมการพัฒนาชุมชนส่งเสริม

1) จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน

2) เป็นศูนย์รวมของข้อมูล เช่น ข้อมูล จปฐ. กชช.2ค.แหล่งน้ำ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ รวมทั้งข่าวสาร สารความรู้ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เท่าทันสถานการณ์โลก

3) รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจายในชุมชน และจัดการให้เป็นหมวดหมู่ มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม ที่ประชาชนสามารถเข้าไปสืบค้นศึกษาและ เรียนรู้ได้ตลอดเวลา

4) เป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ ที่ดำเนินการโดยประชาชนและเพื่อประชาชน

5) เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำ กลุ่ม/องค์กร เครือข่าย ภาคเอกชน และภาคีการพัฒนาภาครัฐ

6) เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน

7) เป็นสถานที่ที่มีโครงสร้างเป็นอาคาร หรือสถานที่ใด ๆ ก็ได้ ที่มีองค์ความรู้ สามารถให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่ต้องการความรู้ สามารถเข้าถึงได้

และต่อมาเปลี่ยนชื่อจากศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นชื่อเป็น **“ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** นั่นเอง

โครงสร้างของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

๑) คณะกรรมการ ประกอบด้วยผู้แทนจากผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กร เครือข่ายองค์กรชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัคร ฯลฯ โดยมาจากการคัดเลือกของชาวบ้านเองและชาวบ้านให้การยอมรับ ซึ่งคณะกรรมการจะร่วมมือกันวางแผน และดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ที่ได้ร่วมกันกำหนด เพื่อระดมพลังให้เกิดการเรียนรู้และบริหารจัดการในศูนย์เรียนรู้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

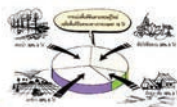
๒) ที่ปรึกษา เป็นภาคีการพัฒนาภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษา นอกโรงเรียน เกษตร สาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓) ระเบียบข้อบังคับ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดทำขึ้นที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารศูนย์ฯ สถานที่ เล็กใหญ่ไม่สำคัญ อาจจะอยู่ในห้องของอาคารอบต. บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านผู้นำ บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ศาลาวัด ใต้ต้นไม้ ศาลากลางบ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ให้พบปะ ประชุม ทำงานกันได้ตลอดเวลา ให้เป็นสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของการรวมตัวกัน เพื่อการเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องหางบประมาณมาก่อสร้างศูนย์ใหม่

๔) การบริหารจัดการศูนย์ฯ คณะกรรมการฯ ที่ได้รับการคัดเลือก มีการบริหารจัดการเพื่อให้ศูนย์ฯ สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม

๕) งบประมาณ เพื่อพัฒนาคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

อย่างที่ทราบกัน ว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นแบบผสม กล่าวคือ เป็นระบบที่ผสมทั้งแบบสังคมนิยม และทุนนิยม โดยเป็นระบบที่เอกชนมีอิสระ ในการประกอบธุรกิจการค้าตามระบบกลไกตลาด มีบทบาทในทุกภาคส่วน เช่น อุตสาหกรรม เกษตรกรรม แต่รัฐก็เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการควบคุมราคาของ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสถาบันการเงินของรัฐ

ดังนั้น ด้วยความเป็นเอกชนสามารถมีอิสระ สิทธิและเสรีภาพในการ ประกอบอาชีพต่าง ๆ จึงนับเป็นโอกาสอันดีที่คนทุกคนในสังคมสามรถที่จะเป็น เจ้าของธุรกิจของตนเองได้ เพียงแค่เราตั้งใจ สนใจ อยากจะพัฒนานตนเองให้ไป

อยู่ในจุดนั้นได้ ซึ่งในปัจจุบัน การเข้าถึงความรู้ต่าง ๆ นับว่าเป็นเรื่องง่ายมาก เพียงแต่เรามีแรงบันดาลใจที่อยากจะทำ ซึ่งแนวโน้มการทำธุรกิจที่น่าสนใจในยุค 4.0 นั้น มีอะไรบ้างเรามาดูกัน

1. Cashless Society สังคมไร้เงินสด โดยจ่ายเงินผ่านธนาคาร E-wallet QR Code และพร้อมเพย์ จะเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น

2. ธุรกิจที่มาแรง คือท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism) ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร ธุรกิจอาหารแปรรูป ส่งออกผัก ผลไม้ ธุรกิจขายของออนไลน์ สินค้าอุปโภค บริโภค จากธรรมชาติ

3. ข้อมูลลูกค้าเป็นสิ่งที่สำคัญ ควรรู้ว่าลูกค้ามีพฤติกรรมการใช้บริการอย่างไร จากนั้นก็ปรับตัวเพื่อตอบสนองลูกค้า โดยเน้นในเรื่องราคา และความพึงพอใจ

4. ผู้ประกอบการรายใหญ่ จะเน้นเรื่องการทำเน้นเรื่องโปรโมชั่น แต่สำหรับรายย่อย ต้องเน้นวิธีการทำการตลาดแบบสร้างสรรค์

บทบาทของศูนย์เรียนรู้ และขับเคลื่อนปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อเศรษฐกิจฐานราก

ในฐานะของคณะกรรมการศูนย์ และศูนย์ สามารถมีบทบาทในการสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากได้ ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ประกอบอาชีพธรรมดาทั่วไป ยกกระดับเป็นครัวเรือนสมาชิก พัฒนาเป็นเครือข่ายกลุ่มอาชีพ และเป็นผู้ประกอบการ OTOP ในที่สุด

ซึ่งกรรมการ และศูนย์มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นความต้องการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เสริมของคนในชุมชน ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ

ความจำเป็นของการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว ชุมชน จากพออยู่พอกิน เป็นอยู่ดีกินดี และมีศรีสุขตามลำดับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ก็ถือเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมของประเทศ

โดยคณะกรรมการศูนย์ฯ อาจต้อง**เตรียมความพร้อม**ในประเด็นของ ความมุ่งมั่น ตั้งใจในการประกอบอาชีพ แรงจูงใจที่อยากประกอบอาชีพเสริม ความกล้าตัดสินใจ ชี้ให้เห็นถึงข้อดีของการมีอาชีพเสริมนอกเหนือจากงานที่ทำอยู่ประจำ กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา สร้างความรู้ ความชำนาญในเรื่องการจัดการ การวางแผนธุรกิจ แนะนำอาชีพที่น่าสนใจ ที่น่าจะเป็นไปได้ในชุมชนของตน

จากนั้นก็ร่วมกันกับคนในชุมชนค้นหาทรัพยากรที่ชุมชนมี ทั้งด้านเงินทุน ในชุมชน เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรธนาคารออมสิน ฯลฯ เป็นต้น **กำลังคน** เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ **ทรัพยากรธรรมชาติ** สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ประกอบอาชีพ เช่น ต้นไม้ แหล่งน้ำ พันธุ์พืช สภาพอากาศ วิถีชีวิต วัฒนธรรม **ความต้องการของตลาด** เช่น เทรนด์การดูแลสุขภาพ สุขภาพ ใช้ของจากสมุนไพร เทรนด์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ นอนโฮมสเตย์ การถ่ายรูปวิวสวย ๆ อาหารที่ตกแต่งอย่างสวยงาม สำหรับถ่ายรูป จากนั้นจึงช่วยกันคิดกับชาวบ้านว่าอยากจะ**พัฒนาทรัพยากร พัฒนาทุน**ที่มีในชุมชนนี้ได้อย่างไรบ้าง โดยอาจขอความรู้ ความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ราษฎ์ชาวบ้าน **การศึกษา**ดูงานในพื้นที่ต้นแบบในประเด็นความรู้เรื่องนั้น ๆ แล้วจึงมาทำการ**หาตลาด** โดยค้นหาว่าจากทรัพยากรที่เรามี และต้องการจะพัฒนานั้น มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด โดยอาจประสานกับบริษัทประชารัฐรักสามัคคี ในการขอข้อมูลการวิเคราะห์การตลาด แนวโน้มความต้องการของตลาด อาจ**เน้นการขายออนไลน์**เพื่อให้ลดค่าใช้จ่ายในการเช่าพื้นที่เปิดร้าน และเพื่อความสะดวกสบายของลูกค้า บริการจัดส่งที่ได้คุณภาพ ถึงมือผู้รับอย่างปลอดภัย ดำเนินการ**ทดลองผลิต** **ปรับปรุง**

จนสามารถส่งขายในท้องตลาดได้ ทั้งนี้ หมายรวมทั้งตัวสินค้า ผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ จากนั้นก็ดำเนินการขอเครื่องหมายรับรองคุณภาพ เช่น ออย. ฮาลาล มผช. เป็นต้น รวมไปถึง**ทิศทางการพัฒนาในอนาคต** ซึ่งหากมีแนวโน้มที่ดีสามารถพัฒนาตลาดได้ ก็ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้

คณะกรรมการศูนย์ฯ ยังสามารถวางแผนทางการพัฒนาการตลาดได้ ดังนี้

1. พัฒนากลุ่มอาชีพให้สามารถเป็นแหล่งข้อมูลบน Socail Media ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีลงสื่อสาธารณะ เช่น Facebook Blog Website เพื่อดึงดูดผู้ที่สนใจในสินค้าและบริการของกลุ่มเป้าหมายให้เข้ามาหาความรู้ และศึกษาผลิตภัณฑ์ควบคู่กันไป โดยที่ไม่ต้องลงโฆษณาเพิ่ม
2. สร้างความสัมพันธ์กับสื่อมวลชน นักข่าวในชุมชนท้องถิ่นของตน เพื่อลดค่าโฆษณา โดยอาจเชิญมาทำสื่อบุคคลพิเศษนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป้าหมาย
3. ดึงลูกค้าเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม อาจดึงลูกค้าเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต จะทำให้ลูกค้ารู้สึกมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของ และอาจชักชวนเพื่อนฝูงมาซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น
4. นำเสนอผลิตภัณฑ์ตัวอย่างให้ทดลองใช้ เพื่อให้มีการบอกต่อ ผลที่ได้รับจะยั่งยืนกว่าการทำโฆษณา
5. มีส่วนร่วมในชุมชนธุรกิจท้องถิ่น เช่น เครือข่าย OTOP บริษัทประชารัฐรักสามัคคี เป็นต้น

แนวทางในการพัฒนาอาชีพครัวเรือนสู่ครัวเรือน ลุ่มอาชีพ ต่อยอดไปถึงกลุ่ม OTOP และวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการศูนย์ฯ สามารถดำเนินการได้ตามแนวทางดังนี้

1. แนวทางด้านการบริหารจัดการ เริ่มจากการมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ดี วางแผนด้านโครงสร้างและกฎระเบียบ การบริหารการเงิน

การบัญชี การบริหารสวัสดิการสมาชิกกลุ่ม การวางแผนการบริหารการตลาด บริหารการจัดการความรู้และข้อมูล รวมถึงการบริหารสมาชิกกลุ่มให้สอดคล้องกับ รูปแบบที่ต้องการพัฒนาสู่การปฏิบัติไปถึงเป้าหมายนั้น ๆ

2. แนวทางด้านความตระหนัก เป็นการสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิก ทุกคนต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มว่ารวมกลุ่มกันเพื่อช่วยกันดำเนิน กิจกรรมกลุ่ม ร่วมแรงร่วมทำ ให้เกิดผลลัพธ์ตามภารกิจของกลุ่ม อาชีพ คุณภาพ สินค้าหรือบริการที่มีประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

3. แนวทางการการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง เรียนรู้ในสิ่งที่ดำเนินกิจกรรมกลุ่มที่ต้องมีความรู้เป็นพื้นฐาน เรียนรู้การปรับ กระบวนการวิธีการคิด เรียนรู้ทักษะเทคนิควิธีการในการดำเนินงานทุกขั้นตอน รวมถึงบริหารการเรียนรู้การบริหารจัดการ โดยการเรียนรู้นี้อาจเรียนรู้จากผู้รู้จริง เรียนรู้จากการศึกษาดูงาน เรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ เรียนรู้จากการฝึกอบรม และเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริงและนำเทคโนโลยีมาปรับพัฒนาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการ ดำเนินการกลุ่ม และสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ผู้อื่นได้ รวมถึงการวัดความ พึงพอใจของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

4. แนวทางการมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วมในด้านความร่วมมือ ร่วมใจของผู้นำและสมาชิกกลุ่มอาชีพที่ร่วมใจกันสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง มากกว่าการแข่งขัน เพื่ออยู่อย่างพอเพียงให้อยู่รอด โดยมีเป้าหมายคือ ยึดหลัก ความสุข ไม่ใช่เงินนำหน้าทุกอย่าง ร่วมมือกันเป็นขั้นเป็นตอนตามแผนงานที่วาง ไว้โดยการมีส่วนร่วม สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับการปฏิบัติงานที่ประสบ ความสำเร็จตามเป้าหมายได้ จำเป็นต้องมีแรงจูงใจ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ในองค์กรและมีความสำคัญต่อการบริหารทุนปัญญา เพราะแรงจูงใจเป็นฐาน และปัจจัยของระดับความทุ่มเทของบุคคลในการทำงาน บุคคลที่มีแรงจูงใจจะ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่าบุคคลที่ไม่มีแรงจูงใจ รวมถึงความร่วมมือจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

เศรษฐกิจชุมชนในปัจจุบันจำนวนหนึ่งยังอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ สมควรให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนอันจะยังผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป

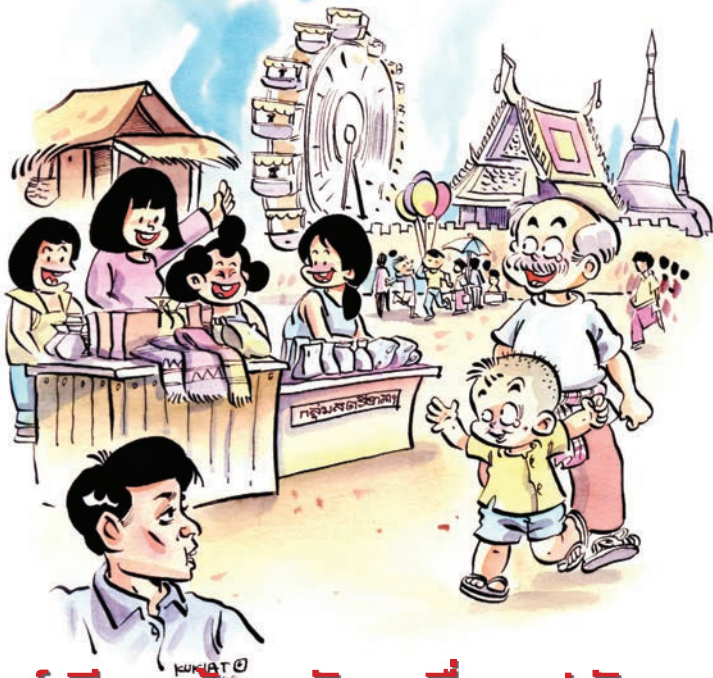
แนวคิดวิสาหกิจชุมชนเน้นวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด เพราะปัญหาที่ผ่านมาไม่ใช่เรื่องการผลิต ซึ่งชุมชนผลิตได้มากมาจนไม่รู้ว่าจะไปขายที่ไหน ต้องปรับวิถีคิดใหม่ โดยผลิตเพื่อให้พอกินพอใช้ก่อน เน้นการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชน เป็นกิจการที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แล้วค่อยพัฒนาไปสู่การจัดการเชิงธุรกิจ เมื่อพอเพียงและพึ่งตนเองได้ก็สามารถผลิตให้เหลือเพื่อตลาดได้ องค์ประกอบสำคัญของวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย ชุมชนเป็นเจ้าของ และผู้ดำเนินการ ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

ทั้งนี้ คณะกรรมการศูนย์ฯ ต้องมีส่วนร่วมในการตรวจเช็คกลุ่มอาชีพอยู่เสมอ ว่าได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือไม่ มีกิจกรรม มีผลิตภัณฑ์ออกมาต่อเนื่อง มีการพัฒนารูปแบบอย่างสม่ำเสมอ มีการต่อยอดผลิตภัณฑ์หรือไม่ มีการควบคุมการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานในทุกขั้นตอนการผลิต มีการแบ่งปันผลประโยชน์แก่สมาชิกที่เหมาะสม เป็นธรรมหรือไม่

อีกทั้งยังควรมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มตามมาตรฐานการพัฒนาชุมชน (มชช.) จำนวน 3 ด้าน คือ

1. ด้านบริหารงาน (กองทุน กฎระเบียบ และกิจกรรมของกลุ่ม)
2. ด้านบริหารคน (กรรมการ สมาชิก และตนในชุมชน)
3. ด้านบริหารผลประโยชน์ (ผลประโยชน์ต่อสมาชิก ผลประโยชน์ต่อ

กลุ่ม และผลประโยชน์ต่อชุมชน)

ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง

กับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการชุมชนให้ชุมชน
เข้มแข็ง

1. การเพิ่มความสามาถชุมชนด้วยระบบการบริหารจัดการ ชุมชน

ชุมชนต้องมี “ระบบ” ที่สร้างพลังการทำงานเป็นระบบการบริหารจัดการ
ของชุมชนเอง เพื่อการแก้ปัญหาและการพัฒนา ซึ่งหมายถึง การที่ชุมชนร่วมกัน
ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างความร่วมมือกัน เกิดความสัมพันธ์ของบุคคล
ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ให้เกิดการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ ในเรื่องของแนวคิดและ
หลักการเพื่อการดำเนินกิจกรรมหรืองานของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วาง
ไว้ร่วมกัน ร่วมกันค้นหาความรู้ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการ
ทำงานสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมโดยคิดค้นกระบวนการทำงานของชุมชน
และใช้ทรัพยากรทางการบริหารเป็นปัจจัยอย่างประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุด

ระบบการบริหารจัดการ มีความสำคัญเพราะเป็นกระบวนการสร้าง การเปลี่ยนแปลงให้เกิดกับบุคคล การพัฒนาความรู้ การสร้างสรรค์ผลงาน การปฏิบัติงานให้เกิดผลตามพันธกิจเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ จึงเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญยิ่ง และเป็นความผูกพันในหน้าที่ของผู้นำ และทุกคนในชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติโดย ส่วนรวม

การส่งเสริมให้ชุมชนจัดระบบการบริหารจัดการชุมชน สำหรับใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการเพิ่มพูนทักษะและศักยภาพของประชาชน ในการทำงานของชุมชน **“ระบบการบริหารจัดการชุมชน”** (Community management) โดยมีฐานคิดว่าถ้าชุมชนสามารถบริหารจัดการพัฒนาและ แก้ไขปัญหาของชุมชนได้ **ชุมชนน่าจะปรากฏผลของการดำเนินการใน 6 เรื่อง ดังต่อไปนี้ คือ**

1. มีระบบข้อมูลของชุมชนระหว่างประชาชน
2. มีแผนชุมชน สำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อจัดการกับสภาพของชุมชน ให้เป็นไปตามความต้องการ
3. มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
4. มีการนำกิจกรรมในแผนไปปฏิบัติ
5. มีทุนชุมชน ทั้งทุนทรัพย์และทุนทางสังคม
6. มีองค์กรที่เข้มแข็งในชุมชน

เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนตามเป้าหมายที่วางไว้และดำเนิน กระบวนการต่อเนื่อง เพื่อความสุขสมบูรณ์อย่างถาวร ด้วยพลังชุมชน โดยชุมชน

“นักพัฒนา” ทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) การให้เกิด **“พลังชุมชน”** ให้ประชาชนใช้พลังชุมชนใน การบริหารจัดการงานพัฒนาของชุมชน ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความคิด เกิดปัญญา รู้คิด รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เกิดเป็น **“พลังความคิด”** ช่วยจัดกระบวนการกลุ่มทั้งการเรียนรู้ร่วมกันและการเพิ่มทักษะ

การทำงานเพื่อสร้าง “พลังการกระทำ” ทั้งยังต้องสร้างกระบวนการอาสาสมัคร ส่งเสริมและสร้างสรรค์ภาวะผู้นำ ให้ตระหนักสำนึกในบทบาทหน้าที่ในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เสริมแรง จูงใจ กระตุ้น (catalyst) ประสานความร่วมมือ ร่วมใจ (coordinator) ให้มีส่วนร่วมและแสดงอำนาจการตัดสินใจอย่างสมบูรณ์ เพื่อส่งเสริม “พลังจิตสำนึก” ของประชาชนให้มั่นใจ เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองจนสามารถกระทำการต่าง ๆ เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

การสร้างพลังชุมชนนี้ ยึดหลักการสำคัญ คืออาศัยประชาชน ยกให้ประชาชนเป็นหลัก เริ่มต้นที่ประชาชน ด้วยวิธีการส่งเสริม สนับสนุน เร่งเร้า จูงใจให้เกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วม นักพัฒนาใช้ “กระบวนการแผนชุมชน” เป็นเครื่องมือสร้างการคิดและเรียนรู้ จนมีผลต่อการสร้างพลังชุมชน ให้สามารถดำเนินกระบวนการทำงานของชุมชน ขณะเดียวกัน ก็สามารถเริ่มเคลื่อนไหวในการติดตั้งระบบบริหารจัดการชุมชนได้

การเสริมสร้างทักษะในการบริหารจัดการชุมชน

1. กาส่งเสริมกระบวนการชุมชน (Community development process) การเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ด้วยการส่งเสริมกระบวนการชุมชน เป็นการพัฒนาศักยภาพคนด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการกระทำจริงอย่างต่อเนื่อง

“การเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนของชุมชนที่ดีที่สุดคือ การจัดสถานการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชนจากการทำกิจกรรมร่วมกัน จากการทำความเข้าใจ ปัญหา วิเคราะห์ขอบเขตและสาเหตุในประเด็นปัญหา ตัดสินใจกำหนดนโยบาย และขั้นตอนการดำเนินงาน ค้นหาวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพร่วมกัน พร้อมกับการติดตามและประเมินผลความสำเร็จของการทำงาน”

2. การสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ นักพัฒนาควรเริ่มด้วยการรวบรวมความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ของคนในชุมชนที่เป็นความรู้เฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

ลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้

- 1) บุคคลใฝ่รู้ (Personal Mastery)
- 2) การคิดเชิงระบบครบวงจร (System Thinking)
- 3) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision)
- 4) รูปแบบความคิดรับรู้ภาพลักษณ์โลกอย่างถูกต้อง (Mental Model)
- 5) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning)

ลักษณะของความรูู้

2.1 ความรู้เฉพาะตัว (Tacit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด หรือลายลักษณ์อักษรได้ โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางคน เรียกว่าเป็น ความรู้แบบนามธรรม

2.2 ความรู้ที่ปรากฏ (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่ชัดเจนเป็นเหตุเป็นผล สามารถอธิบายถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของความคิดรวบยอด ทฤษฎี คู่มือ แนวทางและฐานข้อมูล มีลักษณะของความรู้ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและศึกษาได้

2.3 การส่งเสริมกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management process) เป็นการส่งเสริมชุมชนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนถ่ายโอนความรู้ที่มีอยู่ และที่สังสมสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management process) หมายถึง การส่งเสริมให้ชุมชนสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ทั้งความรู้ในตัวตน หรือผู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน และความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ภายในชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่มสามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนได้ ขั้นตอนหลัก ๆ ที่สำคัญคือ

- 1) การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition)
- 2) การจัดเก็บและค้นคืนความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval)

- 3) การใช้ความรู้ (Knowledge Usage/Utilization)
- 4) การเคลื่อนย้าย กระจายแบ่งปันความรู้ (Knowledge Transfer / Distribution /sharing)
- 5) การสร้างความรู้ใหม่ (New Knowledge Creation)

2. เซมเซเนเซมเซเบ็งได้อะบะโร

ชุมชน มีความหมายมากกว่าการที่คนแต่ละคนอยู่รวมกัน แต่เป็นการรวมกันพร้อมกับการสร้างความสัมพันธ์กันโดยมี หลักการ เงื่อนไข กติกา บรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน ชุมชนจึงมีลักษณะเป็นองค์กรทางสังคมที่สามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของสมาชิก และสามารถช่วยให้สมาชิกสามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ร่วมกันได้

ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึงการที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นองค์กรในชุมชนหรือร่วมกันระหว่างชุมชนโดยมีการเรียนรู้ การบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนแล้วจึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยเรียกองค์กรชุมชนที่มีมิติเช่นนี้ว่า กลุ่ม ชุมชน สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายหรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรกัน มีการเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่องในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาด้านจิตใจด้วย และมีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน

3. ลักษณะเซมเซเนที่เบ็งเบ็ง

1. คนในชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชน ที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. คนในชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน

3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีของชุมชนภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใสและพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ

4. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหา และการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน

5. คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมกระบวนการของชุมชน

6. มีแผนชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพัฒนาตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อคนในชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

8. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่น ภาครัฐ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

4. การบริหารจัดการชุมชนที่ดี

หมายถึง ชุมชน ที่แสดงความสามารถบริหารจัดการชุมชน จัดกระบวนการพัฒนาชุมชน มีกิจกรรมการแก้ไขปัญหาชุมชนได้ด้วยตนเองอย่างมีเหตุผลและมีการบริหารจัดการที่ดี ผู้นำประชาชนและองค์กรในชุมชนสามารถร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกันและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รวมทั้งมีภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทเกื้อหนุนการทำงานภายในชุมชน มีการสื่อสาร และกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง สามารถอนุรักษ์คุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ท้องถิ่น รวมถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย

1) ประชาชนและกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ร่วมมือช่วยเหลือกัน เกื้อกูลและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข หมายถึง ประชาชนมีความสามัคคี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านและคนอื่น ๆ ในชุมชน ไม่มีปัญหา

ความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมกับการทำงานเพื่อการพัฒนาชุมชน ให้การสนับสนุนทั้งด้านความรู้ ทรัพยากร แรงงานของประชาชนและจากองค์กรในชุมชน ในการช่วยกันคิด ตัดสินใจ และบริหารกิจกรรมให้สำเร็จ

2) ชุมชนมีการบริหารจัดการที่ดี มีและใช้แผนชุมชนในการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน หมายถึง ชุมชนมีการจัดระบบบริหารจัดการชุมชน ส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมใช้หลักวิชาการ ข้อมูล ในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการพัฒนา มีแผนและใช้แผนพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือในการกำกับ การติดตามพัฒนาให้เกิดผลตามที่กำหนด การจัดสรรทรัพยากร โดยมอบหมายผู้รับผิดชอบงานและผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวไปสู่ความสำเร็จ

3) ชุมชนร่วมกับภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทเกื้อหนุนกัน สร้างการทำงานภายในชุมชนหมายถึง การมีส่วนร่วมของสถาบัน หน่วยงานต่าง ๆ ได้ในการสนับสนุนการทำงานของชุมชนในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ทั้งทางด้านวิชาการ และสนับสนุนปัจจัยอื่น ๆ

5. ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการชุมชน

ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล ข่าวสารความรู้ของชุมชน ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเองเป็นศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่

ศูนย์ฝึกอบรมประจำหมู่บ้านที่รอรับการนัดหมายจากวิทยากรภายนอก แต่จะเป็นสถานที่ที่จะสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับเรื่องราวของตัวเองเป็นสำคัญ

6. เหมะเนโก๊ะ: ไรอาการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการชุมชน

“ชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมีศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน” ปรากฏผลเป็นรูปธรรม ดังนี้

- 1) ทำให้ชุมชนเห็นศักยภาพของชุมชน รักชุมชน รักท้องถิ่น รู้จักตัวตนของตนเอง
- 2) กระตุ้นประชาชนให้ตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
- 3) ได้พบปะ เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
- 4) มีแหล่งเรียนรู้ รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) ได้แนวทาง วิถีคิด นำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของตน
- 6) เกิดเครือข่ายการทำงานภายในชุมชนกับภาคีการพัฒนา ทั้งภาครัฐและเอกชน
- 7) มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับประชาชนที่สนใจ สามารถสืบค้นข้อมูลได้ทุกเวลาที่ต้องการ

ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการชุมชน

บทบาทของศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. จัดประชุมชี้แจงแนวทางการบริหารจัดการชุมชน
2. จัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการ แนวทางการบริหารจัดการชุมชน
3. จัดแสดงภูมิปัญญา องค์ความรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
4. จัดให้มีการประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อบูรณาการการทำงานและวางแผนในการพัฒนาตามแนวทางการบริหารจัดการชุมชน
5. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เกิดจากการดำเนินงานการบริหารจัดการชุมชน
6. ดำเนินการจัดกรความรู้ที่เกิดจากทางการบริหารจัดการชุมชน นำไปเผยแพร่สู่สาธารณะ

ภารกิจของศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้การถ่ายทอดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของชุมชน
2. เป็นศูนย์รวมของข้อมูล เช่น ข้อมูล ภูมิปัญญา 2ค. แหล่งน้ำ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ รวมทั้งข่าวสาร สารความรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้เท่าทัน สถานการณ์โลก
3. รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ของ ปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจายในชุมชนและจัดการให้เป็นหมวดหมู่ มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมที่ชุมชนสามารถเข้าไปสืบค้น ศึกษา และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา
4. เป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ที่ดำเนินการโดยประชาชนและเพื่อประชาชน
5. เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม/องค์กร เครือข่าย ภาคเอกชน ภาคีพัฒนา ภาครัฐ
6. เป็นแหล่งเรียนรู้ทุกด้าน ทุกรูปแบบไม่เน้นการเรียนการสอนในห้องเรียน
7. เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน
8. เป็นสถานที่มีโครงสร้างเป็นอาคารหรือสถานที่ใด ๆ ก็ได้ที่มีองค์ความรู้ สามารถให้ การเรียนรู้แก่ประชาชนที่ต้องการความรู้และเข้าถึงได้

หลักการสำคัญของศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญา

- ### ของเศรษฐกิจพอเพียง
- เป็นแหล่งเรียนรู้ทุกด้าน ทุกรูปแบบไม่เน้นการเรียนการสอนในห้องเรียน
 - เป็นศูนย์กลางที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งการพบปะสังสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและชุมชน
 - เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

ร่วมดำเนินการ

กลไก

องค์กรต่าง ๆ

ปราชญ์ชาวบ้าน

ผู้นำชุมชน

กรรมการ

ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
เป็นเครื่องมือ ในการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน

ชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมี ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. ทำให้ชุมชนเห็นศักยภาพของชุมชน รักชุมชน รักท้องถิ่น รู้จักตัวตนของตนเอง
2. กระตุ้นประชาชนให้ตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
3. ได้พบปะ เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
4. มีแหล่งเรียนรู้ รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ได้แนวทาง วิธีคิด นำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ
6. เกิดเครือข่ายการทำงานภายในชุมชนกับภาคีการพัฒนาภาครัฐ และเอกชน
7. มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับประชาชนที่สนใจ สามารถสืบค้นข้อมูลได้ตลอดเวลา

ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น สถานที่เข้ลยลัษณบอบคณท่ม่อดมการณท่ใช้ศาสตร พระราชามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต อีกท้บยังเป็นกลไกสำคัญ ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ดูแล ตัวเองได้

แนวคิดการพัฒนาปฏิบัติการส่งเสริมศักยภาพของคนให้มีวิถีชีวิตเพื่อส่วนรวมเป็นวิธีการใช้ความสัมพันธ์ในองค์ประกอบของชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเป้าหมาย จะเห็นว่าการพัฒนาสามารถจัดรูปแบบการพัฒนาได้มากมายหลายรูปแบบ การกำหนดกลยุทธ์ในการส่งเสริมการพัฒนาระบบการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมและระบบบริหารจัดการของชุมชน (Community management) โดยมีฐานคิดว่าชุมชนสามารถบริหารจัดการ พัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ ชุมชนจะต้องดำเนินการใน 6 เรื่องต่อไปนี้ โดยการใช้ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นสถานที่ขับเคลื่อนในการพัฒนา

1. การจัดเวทีชุมชน

เวทีชุมชน มุ่งเน้นให้องค์กรประชาชนและประชาชนในพื้นที่รวมทั้งภาคีการพัฒนาภาครัฐได้มีการเรียนรู้และเข้าใจจริงทั้งในข้อมูลของชุมชนและปัจจัยแวดล้อมภายนอก ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการจัดเวทีชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการดำเนินงานและเนื่องจากการจัดเวทีชุมชนเป็นกิจกรรม ที่ต้องดำเนินการอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีเป้าหมายที่ชัดเจน ต้องอาศัยเทคนิคและเครื่องมือที่หลากหลายต้องเสริมสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างทั่วถึง และครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครบถ้วน จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมการให้เกิดความพร้อมให้มากที่สุด โดยจำเป็นต้องมีการเตรียมการในสิ่งต่าง ๆ โดยสังเขปดังนี้

1.1 กำหนดเป้าหมายเชิงประจักษ์ ในการจัดเวทีว่าต้องการเห็น หรือให้เกิดอะไรขึ้นบ้างเช่น การเสนอข้อมูล/ข้อคิดเห็น การร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา การกำหนดกิจกรรมทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือแผนพัฒนาชุมชน เป็นต้น

1.2 กำหนดประเด็นที่จะขับเคลื่อนเวที โดยพิจารณากำหนดเป็นหัวข้อคำถามที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ให้มีความครอบคลุมให้มากที่สุด

1.3 กำหนดวิทยากรกระบวนการ และทีมงานที่จะทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในเวทีรวมทั้งผู้ทำหน้าที่จดบันทึกและอำนวยความสะดวกในการขับเคลื่อนกระบวนการเวทีประชาคมจนครบทุกขั้นตอน

1.4 กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมเวที เพื่อให้การได้มาซึ่งสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับสภาพปัญหา/ความต้องการของชุมชนตลอดจนแนวทาง หรือ กิจกรรมทางเลือกที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้สูงที่จะแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน ภายใต้ศักยภาพและอุปสรรคที่เป็นอยู่จริง อีกทั้งจะก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างทั่วถึงกว้างขวางโดยพร้อมเพรียงกัน ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ต้องร่วมกันพิจารณากำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมในการจัดทำเวทีชุมชนไว้ให้ชัดเจน ซึ่งควรประกอบด้วย

- แกนนำที่แท้จริงของชุมชน (หมู่บ้าน) ซึ่งอาจจะเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำศาสนา ผู้นำ กลุ่ม/องค์กรที่มีการจัดตั้ง หรือรวมตัวกันในหมู่บ้าน/ตำบล และปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น
- หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นตัวแทนกลุ่มบ้าน ชุมชน
- ตัวแทนภาคราชการและองค์กรเอกชน ที่มีบทบาทหน้าที่หรือแผนงานโครงการที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่เป้าหมาย

- ผู้ปกครองและผู้บริหารท้องถิ่น อันได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน และผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

2. แผนชุมชน

“การทำให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น ไม่สามารถทำได้โดยการสร้างจาก บุคคลภายนอกชุมชน” หรือทำโดยการสอน การฝึกอบรม ชุมชนที่เข้มแข็งจะมีกระบวนการในการจัดการของชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมเพิ่มคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในชุมชน ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ ระหว่างคนในชุมชนเป็นเครือข่ายชุมชน และมีการขยายพันธมิตรออกไปนอกชุมชนในลักษณะสร้างความสัมพันธ์” ดังนั้นทุกชุมชนจึงต้องร่วมกัน “สร้างพลังชุมชน และใช้พลังชุมชนในการพัฒนาชุมชน”

แผนชุมชน คือ

1. แผนที่ในชุมชนร่วมคิดร่วมกันกำหนดเพื่อกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองโดยใช้ ข้อมูลเป็นฐาน
2. แผนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยตรง
3. แผนงานหรือกิจกรรมทางเลือกที่เกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน
4. กิจกรรมหรือแผนงานที่คนในชุมชนช่วยกันคิด เพื่อทำให้อนาคตของคนในชุมชนเป็นไปอย่างที่ยั่งยืน

“**แผนชุมชน**” หมายถึง การกำหนดอนาคตและกิจกรรมพัฒนาของชุมชน โดยเกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันจัดทำแผนขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง ให้เป็นไปตามที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมกำหนดแนวทาง และทำกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอกด้วยการคำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก จึงกล่าวได้ว่า “แผนชุมชนเป็นของชุมชน ดำเนินการโดยชุมชนและเพื่อประโยชน์” ของชุมชน

“การบูรณาการแผนชุมชน” หมายถึง วิธีการร่วมมือกันทำงานของหน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาภายนอกชุมชนทุกภาคส่วน โดยยึดหลักการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ชาวบ้านเป็นเจ้าของเรื่องโดยใช้ กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นเครื่องมือดำเนินกิจกรรมพัฒนาให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน มากกว่าวัตถุประสงค์ของหน่วยงานสนับสนุน การบูรณาการมีทั้งบูรณาการด้านกลไก บุคลากรกระบวนการและเครื่องมือแผนงาน และงบประมาณ

เมื่อชุมชนได้แผนชุมชนเรียบร้อยแล้วจะมีหน้าตาอย่างไร จุดนี้เป็นจุดที่แตกต่างกัน บางชุมชนอาจจะหนักไปในเรื่องการแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมและลดมลพิษ เนื่องจากชุมชนอยู่ใกล้โรงงานใกล้แม่น้ำที่เต็มไปด้วยขยะ น้ำเน่าตัวอย่างที่ชุมชนบ้านนาอีสานอ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทราชุมชนที่นี้เป็นคนอีสานที่อพยพมาอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าคอนข้างจะเสียโทรมและวิถีชีวิตเดิมของคนอีสานคือพึ่งพิงธรรมชาติ การมาอยู่ร่วมกันและต้องอาศัยการทำมาหากินกับป่าทำให้เขาพบว่าถ้าป่าหมดเขาคงไม่มีที่อยู่อาศัยจากการพูดคุยหาทางแก้ไขในหลาย ๆ เวที จนได้มาจัดทำแผนของหมู่บ้าน ทำให้เขากำหนดเป็นกฎของชุมชนร่วมกัน ในการปลูกป่า เมื่อมีลูกหลานต้องปลูก 10 ต้น เพื่อที่ว่า เมื่อลูกโตจะต้องใช้เงินในการบวช/แต่งงาน เหล่านี้เป็นต้น และมีการดูแลร่วมกันทำให้ปัจจุบัน ป่านี้ขยายตัวออกเป็นพันไร่ และเริ่มมีสภาพที่อุดมสมบูรณ์กลายเป็นวิถีของชุมชนพึ่งตนเองได้ สิ่งเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนทำเอาไว้ โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานข้างในเรื่องพาหนะนักวิชาการหรือพันธุ์กล้าไม้ การทำนุบำรุง

ตัวอย่างที่ยกมาให้ฟังจะเห็นว่าแผนชุมชนของ บ้านนาอีสานเป็นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากจริง ๆ แล้วป่าคือเศรษฐกิจของชุมชน

3. นำแผนชุมชนที่ได้ไปดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน แนวทางง่าย ๆ ในการนำแผนชุมชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์

- 1) ชุมชนร่วมมือกันดำเนินการเอง
- 2) ประสานภาคีการพัฒนาทุกหน่วยงาน
- 3) ประสานแผนชุมชนกับแผนระดับตำบล ท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด
- 4) ดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน

4. **ทุนชุมชน**

ทุนชุมชน หมายถึง สรรพสิ่งใด ๆ ก็ตามที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเกิดขึ้นจากฝีมือ หรือมันสมองภูมิปัญญาที่มีมูลค่า หรือคุณค่าของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คน วัฒนธรรม ประเพณี หรือปัจจัยบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ รวมถึง “เงิน” ที่เป็นปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ ที่มีมูลค่าต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันด้วย

การจำแนกประเภทของ “ทุน” แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ทุนการเงิน และทุนที่ไม่ใช่เงิน ในส่วนของทุนที่ไม่ใช่เงิน จำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่

1. ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง คุณสมบัติด้านต่าง ๆ ของคนทุกเพศทุกวัยในชุมชน ที่มีคุณสมบัติในด้านสุขภาพอนามัย อายุขัย/ด้านการศึกษาภูมิปัญญา ชีตความสามารถ/ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ความยากจน ร่ำรวยของคนในครัวเรือน ความรู้ภูมิปัญญา

2. ทุนสังคม (Social Capital) หมายถึง ทรัพยากรทางสังคมที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพรวมทั้งความไว้วางใจ การยอมรับซึ่งกันและกัน ความเชื่อถือศรัทธา ตลอดจนวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน

3. ทุนกายภาพ (Physical Capital) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีวิตของประชาชน เช่น การคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบพลังงาน การสื่อสาร โทรคมนาคม โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

4. ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน แหล่งน้ำธรรมชาติเช่น ป่าไม้ ดิน น้ำ ภูเขา ทะเล เกาะสัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน น้ำพุ พืชพันธุ์ธัญญาหาร

การพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง แต่พื้นฐานในการพัฒนาจะต้องเริ่มจากชุมชน คนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง เพราะคนในชุมชนนั้น ๆ จะรู้และเข้าใจถึงปัญหาความต้องการ และทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน คนนอกเป็นเพียงผู้ช่วยส่งเสริมเท่านั้น และรากฐานสำคัญที่จะนำชุมชนนั้น ๆ ให้ก้าวไปสู่ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้นั้น จะต้องเริ่มจากตัวคนในชุมชนก่อน จะต้องเรียนรู้ว่า แต่ละคนในชุมชนมีคุณค่าที่ต่างกันไป และทุกคนล้วนมีความสามารถมีภูมิปัญญาเป็นของตนเอง ในชุมชนนั้น ๆ ก็มีทุนชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนความรู้ ทุนทรัพยากร ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนเงินตรา ฯลฯ ซึ่งชุมชนนั้น ๆ จะต้องค้นหาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชนและฝ่ายต่าง ๆ เพื่อที่จะบริหารจัดการทุนชุมชนที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ มีความเหมาะสมต่อสภาพความเป็นอยู่วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ ในชุมชนที่มีกระบวนการจัดการทุนชุมชนได้เหมาะสมชุมชนนั้น ๆ ก็จะกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ เพราะเรียนรู้ที่จะจัดการทุนในชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างเป็นงาน อาชีพต่าง ๆ และยังสามารถลดการพึ่งพาจากภายนอก ชุมชนก็จะกลายเป็นชุมชนที่ยั่งยืน

5. องค์การเข้มแข็ง

กลุ่มและองค์กรถือเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการทำงานพัฒนาชุมชน เพราะการรวมกลุ่มหรือการเกิดขึ้นของกระบวนการรวมกลุ่มย่อมสะท้อนการรวมพลังของชุมชน ซึ่งการรวมพลังดังกล่าวจำเป็นอย่างมากในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนในกรณีที่ต้องเรียกร้องหรือต่อรองกับหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน กลุ่มจึงเป็นศูนย์กลาง เป็นหน่วยเชื่อมประสานระหว่างปัจเจกบุคคลในชุมชน ซึ่งมีศักยภาพและคุณภาพในตนเองอยู่แล้ว

ดังนั้น การมีองค์กรที่เข้มแข็ง มีกระบวนการในการพัฒนากลุ่มที่ดีให้มีประสิทธิภาพ สามารถยกระดับเป็นองค์กรชุมชนได้ย่อมเป็นปัจจัยชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนประการหนึ่ง ซึ่งนักพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงความหมาย ความสำคัญ และกระบวนการในการพัฒนาชุมชน และองค์กรในชุมชนให้ลึกซึ้ง เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำงานพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความหมายของกลุ่ม คือ การรวมพลังของคนจำนวนหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ หรือร่วมกันกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (หรือหลายสิ่ง) เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ตามที่ต้องการ โดยอาจจะมียุทธประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อต่อรองเรียกร้อง ขอรับความช่วยเหลือจากภายนอก และเพื่อต่อรองดำเนินการด้วยตนเองให้มากที่สุด เพื่อการแก้ไขปัญหของตน ซึ่งตามหลักการพัฒนาแล้ว การรวมพลังที่เหมาะสมในการพัฒนาจะอยู่ในรูปแบบหลังมากกว่า เพราะสามารถนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด การมีประสบการณ์ด้วยตนเองทำให้เกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถแก้ไขปัญหานั้น ๆ ที่ผ่านเข้ามาได้แม้ว่าปัญหานั้นจะมีความยากลำบากในการแก้ไขมากกว่าเดิมก็ตาม

การให้ความหมายของกลุ่มดังกล่าวข้างต้นสะท้อนกลุ่มในลักษณะของความเป็นองค์กรชุมชน ที่เกิดจากการร่วมตัวกันของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อทำกิจกรรมชุมชนอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งสามารถกล่าวได้ว่ากลุ่มเป็นองค์กรประชาชนในหลายลักษณะ ดังนี้

1. เป็นการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น สหกรณ์ ประเภทต่าง ๆ กลุ่มออมทรัพย์กลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มพลังต่าง ๆ กลุ่มกีฬาและนันทนาการ กลุ่มวัฒนธรรม เป็นต้น
2. เป็นศูนย์รวมของกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในชุมชนมีหลายกิจกรรม เช่น ร้านค้าชุมชนซึ่งเป็นที่จำหน่ายสินค้าของสมาชิกและแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก ธนาคารหมู่บ้านที่รวมกองทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเข้าด้วยกัน เป็นต้น

3. เป็นการรวมกลุ่มเพื่อรณรงค์และแสดงให้เห็นถึงความต้องการของกลุ่ม เช่น การเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับโครงการบางอย่างของรัฐบาลหรือเอกชน การต่อต้านไม่ให้ยาเสพติดแพร่หลายเข้ามาในชุมชน เป็นต้น

4. เป็นการรวมกลุ่มเพื่อเป็นตัวแทนของคนในชุมชน เพื่อต่อรองหรือเรียกร้องสิทธิบางอย่าง เช่น การเวนคืนที่ดิน การจ่ายเงินชดเชยหรือเพื่อรักษาสีทธิประโยชน์บางอย่างในชุมชน เป็นต้น

5. กลุ่มมีโครงสร้างการบริหารมีการจัดระเบียบ มีผู้นำ มีการจัดระบบการทำงานอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งขององค์กร ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และกลุ่มในชุมชนที่มีลักษณะ ดังกล่าวจึงมีฐานะเป็นองค์กรหนึ่งของชุมชน

6. เป็นการรวมกลุ่มเพื่อขยายองค์กรในลักษณะของเครือข่าย ซึ่งทำให้กลุ่มไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น ๆ ทำให้กลุ่มและองค์กรขยายใหญ่ขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และระดับประเทศ เครือข่ายเกษตรกรรม เครือข่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เครือข่าย ผู้บริหารองค์กรท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆ เป็นต้น

โดยสรุปแล้วกลุ่มคือการรวมตัวกันของคนในชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อต่อรอง เรียกร้อง หรือสร้างพลัง ซึ่งสะท้อนความเข้มแข็งของชุมชน การรวมกลุ่มดังกล่าวเมื่อมีขนาดใหญ่ขึ้น ย่อมสามารถก่อตั้งองค์กรที่สามารถกำหนดบทบาท การขับเคลื่อนงานในชุมชน และนำไปสู่การทำงานพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ระบบข้อมูล

“ข้อมูล คือ อำนาจ” เป็นคำพูดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เพราะในสถานการณ์ของโลก ปัจจุบัน ที่ต้องแข่งขันกันในทุกระดับตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ระดับปัจเจกชนไปถึงสังคมใหญ่ระดับประเทศ หรือระดับโลก ปัจจัยสำคัญ

ที่จะทำให้เป็นผู้ชนะในภาวะที่มีการแข่งขันได้นั้นคือ ข้อมูลข่าวสาร (Data Information) หรือ ความรู้ (Wisdom) ใครมีข้อมูลข่าวสาร หรือ ความรู้มากก็มีโอกาสประสบความสำเร็จมาก จากบทเรียนที่ผ่านมาจึงทำให้เกิดกระบวนการในการจัดการข้อมูลในหลายระดับ หลายรูปแบบ โดยเฉพาะในภาคเศรษฐกิจ และการเมืองที่มีการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลของตนเองอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน การจัดการข้อมูลในระดับชุมชนกลับพบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการจัดระบบข้อมูล

หลายชุมชนได้เริ่มมีการตื่นตัวมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากความพยายามของชุมชนที่จะลุกขึ้นมาพัฒนา กระบวนการจัดทำข้อมูลของตนเองคือแผนแม่บทชุมชน ซึ่งใช้ข้อมูลเป็นเครื่องมือหลักนำไปสู่การวางแผนอื่น ๆ โดยเป้าหมายของการมีระบบข้อมูล คือ

1. เพื่อเรียนรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทางด้านต่าง ๆ
2. เพื่อสืบค้นเรื่องราวที่ชุมชนอยากรู้ ควรรู้และต้องรู้และเผยแพร่ข้อมูล ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาสู่ภายนอก
3. เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการพัฒนาชุมชน
4. เพื่อค้นหาและสังสมวิธีแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนร่วมกัน
5. เพื่อให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้จักชุมชนและรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกที่มีผลกระทบกับชุมชน

ข้อมูลจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบข้อมูลของชุมชนว่าเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญต่อการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นอย่างยิ่ง

ตัวอย่างการดำเนินงาน

การส่งเสริมระบบบริหารจัดการชุมชน

ให้เกิดความเป็นระเบียบ โดยใช้อำนาจปกครอง 6 เรื่อง

บางชุมชนสามารถจัดรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนด้วยองค์กรชุมชน คือ มีคณะกรรมการบริหารชุมชนเป็นผู้กำกับ การทำงานของเครือข่ายองค์กร เครือข่ายบุคคล ให้เครือข่ายองค์กรจัดการ ให้การสอนแนะนำ สนับสนุน กลุ่มกิจกรรมในเครือข่าย แต่ละกลุ่มหรือองค์กรดำเนินกิจกรรมตอบสนอง และพัฒนาสมาชิกตามวัตถุประสงค์ คณะกรรมการบริหารชุมชนใช้วิธีการสอน แนะนำ ติดตาม ประเมินผล พร้อมเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ให้กับคนทำงานเป็น ลำดับชั้น โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเป็นช่วงเวลาต่อเนื่องตลอดการทำงาน เป็นผลให้เกิดลักษณะนิสัยในการค้นหาข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหา มีทักษะในการ คิดเป็นระบบ มีเป้าหมายและแผนการเพื่อการพัฒนา สามารถจัดระบบการ ทำงานแก้ปัญหาและสร้างความสุขให้แก่ชุมชนได้

บางชุมชนมีวัฒนธรรมของชุมชนที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอย่างเหนียวแน่นอยู่แล้ว มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการกล่อมเกลாதาสังคมที่มีประเพณี วัฒนธรรมเข้มแข็ง สร้างให้ไว้กับชุมชน การเริ่มกระบวนการบริหารจัดการจึงอาศัยการรวมตัวกันด้วยกิจกรรมตามประเพณี ใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนที่สร้างสรรค์ แลกเปลี่ยนความรู้ ปัญหาความต้องการ ประสบการณ์ เพื่อเรียนรู้ระหว่างกันจนมีทางออก มีแนวทางในการทำงาน มีแผนชุมชนใช้เคลื่อนไหว ชุมชนมีกิจกรรมตอบสนองความต้องการของชุมชนและสร้างผู้นำรุ่นใหม่ต่อเนื่อง

บางชุมชนเป็นชุมชนใหม่สมาชิกชุมชนเกิดจากการรวมผู้คนที่มีมาจากส่วนต่าง ๆ ของประเทศได้มาอยู่อาศัยรวมกันชุมชนที่จัดสร้างขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชุมชนมีเพียงเล็กน้อย ไม่มีวัฒนธรรมของชุมชน ไม่มีสถานที่รวมตัวรวมใจ เช่น วัด ศาลากลางบ้าน ชุมชนนี้เคลื่อนไหวชุมชนด้วยกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ เช่น การทำบุญกลางหมู่บ้าน กิจกรรมเทิดไท้สถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์แก่สมาชิกชุมชน เมื่อคนในชุมชนได้

รู้จักกัน เวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนจึงขยายวงกว้างออกไปเป็นคิดร่วมกัน ทำร่วมกัน มีแผนการทำงานของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนในหลาย ๆ มิติ ตามมาพร้อมเพิ่มความผูกพัน ความสามัคคี การรับรู้ถึงความสามารถของเพื่อนร่วมชุมชน การร่วมรับรู้ผลความสำเร็จด้วยกัน ความภาคภูมิใจในการเป็นสมาชิกของชุมชนส่งผลถึงความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน

บางชุมชนมีทรัพยากร มีทุนชุมชนสมบูรณ์ แต่ขาดผู้นำสำหรับการเคลื่อนไหวชุมชน การสร้างผู้นำให้มีศักยภาพด้วยการฝึกการทำงานส่งไปอบรม ส่งไปร่วมงานการประชุม ร่วมการถอดบทเรียน เข้าร่วมการนำเสนอผลวิจัยชุมชนจากสถาบัน หน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐและองค์กรเอกชน ทดลองปฏิบัติกิจกรรมที่สนใจในชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการเรียนรู้ในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งต้องมีการจัดทำอย่างต่อเนื่อง และกว้างขวางเกิดแผนชุมชนมีกิจกรรมการพัฒนาที่ต่อเนื่อง เปลี่ยนวิถีชีวิตที่ต่างคนต่างอยู่เป็นการผนึกกำลังกันทำงาน มีรูปแบบความคิดเพื่อสาธารณะ

บางชุมชนเริ่มการเคลื่อนไหวด้วยกิจกรรมชุมชนที่ต้องการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อทำกิจกรรมนั้นแล้ว นำผลการปฏิบัติมาถกแถลงกันในหมู่สมาชิกกลุ่ม มีความรู้ ความมั่นใจมากขึ้น และอาศัยกิจกรรมนั้นเป็นการจัดทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมคิดร่วมตัดสินใจขยายวงออกสู่ชุมชน การหาทางออกในการแก้ปัญหาในภาพรวม ที่คำนึงถึงทุนทางสังคม ทุนของชุมชน ศักยภาพชุมชน และคนในชุมชนร่วมกันสร้างเป็นแผนชุมชนและใช้เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาชุมชน เคลื่อนไหวกิจกรรมของชุมชนเป็นวงจรสร้างและพัฒนากระบวนการทำงานของชุมชนต่อไป

บางชุมชนดำเนินการด้วยการสร้างกระบวนการแผนชุมชน ด้วยการให้ชุมชนเรียนรู้ตนเองเรียนรู้ศักยภาพของชุมชน ด้วยการสำรวจข้อมูลครัวเรือน นำข้อมูลชุมชนมาวิเคราะห์ผลจุดเด่นข้อจำกัดค้นพบปัญหาและสาเหตุ นำข้อมูลเหล่านี้มาให้การศึกษาแก่ชุมชนด้วยเวทีการแลกเปลี่ยนของชุมชน เพื่อช่วยกันหาแนวทางการดำเนินการเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชน ด้วยแผนชุมชนที่เห็นวิสัยทัศน์ชัดเจนประกอบด้วยกิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์เกิดเป็นจริงได้ในเวลาที่เหมาะสมกับพื้นฐานของชุมชน ไม่เร่งรัดเกินไป การใช้ทุนของชุมชนที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน การอยู่ดีมีสุขของคนในครัวเรือน การอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี ด้วยการสร้างโอกาสการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

1. รังสรรค์ หังสนาวิน ระบบบริหารจัดการชุมชนและกระบวนการชุมชน
ในการจัดทำแผนชุมชน กรุงเทพฯ
2. กรมการพัฒนาชุมชนแนวทางการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจ
พอเพียงต้นแบบ กรมการพัฒนาชุมชน กรุงเทพฯ : 2558
3. กรมการพัฒนาชุมชน แนวทางการพัฒนาคุณภาพแผนชุมชน
กรุงเทพฯ: 2550
4. ระบบเศรษฐกิจของไทย: <https://sites.google.com/site/rabbsersthkickhxngthiy/3-rabb-sersthkic-baeb-phsm>
5. เทรนด์E-Commerce2018 ข้อมูลคือพระเจ้าสังคมไร้เงินสดมาแน่!
<https://thestandard.co/e-commerce-trends-2018/>
6. เปิด 15 ธุรกิจแนวโน้มสดใส เกาะ 5 เทรนด์เศรษฐกิจปีจอ : <https://news.mthai.com/economy-news/602169.html>
7. กรมการพัฒนาชุมชน คู่มือการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ฉบับนัก
พัฒนา) กรุงเทพฯ : 2556
(ยังมีอีก รอข้อมูลก่อนค่ะ)

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายอภิชาติ โตดิลกเวชช์ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
2. นายโชคชัย แก้วป่อง รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
3. นายอุทัย ทองเดช ผู้อำนวยการสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน

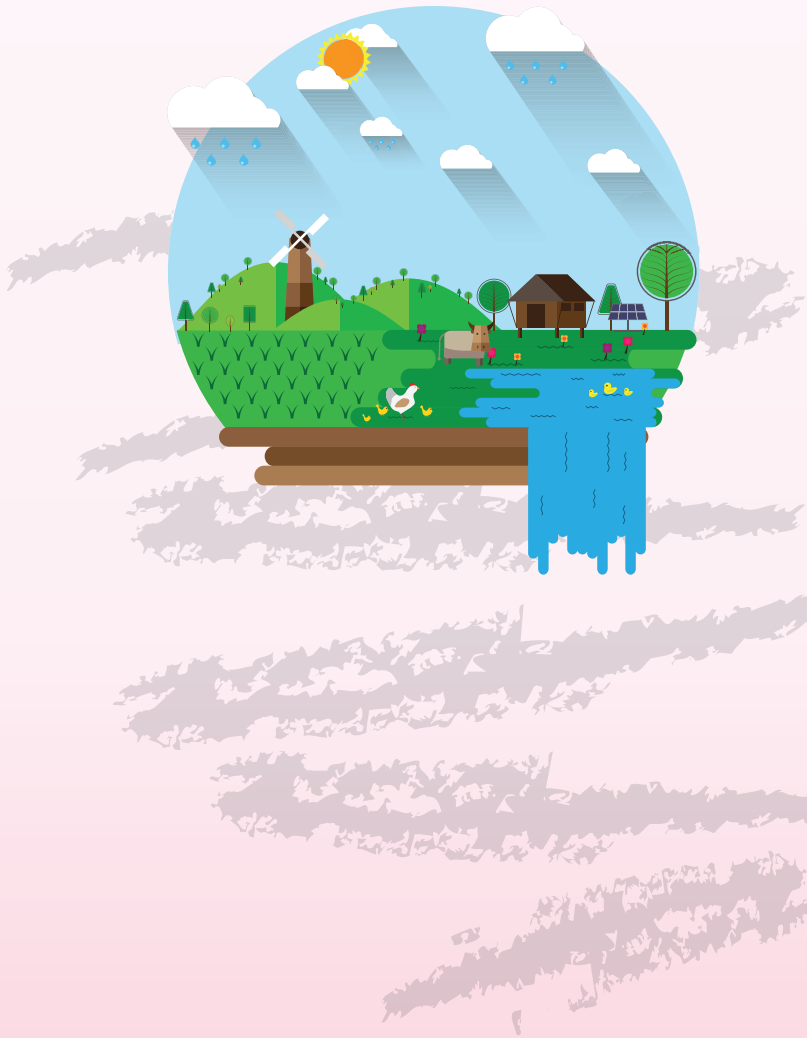
ผู้แต่ง / รวบรวม / เรียบเรียง

1. นายรังสรรค์ หังสนาวิน ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน
2. นางสาวชนิษฐา ปิ่นกระจาย นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
3. นางกมลมณี วงศ์สว่าง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
4. นางสาวฉายาลักษณ์ แก้วศรีพจน์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
5. นางสาวชุตีมา ภูมิแก้ว นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
6. นางสาวปริศรา อ่ำมาลี เจ้าพนักงานโสตทัศนศึกษาชำนาญงาน
7. นางสาวลดา นพรัตน์ เจ้าพนักงานโสตทัศนศึกษาชำนาญงาน
8. นายภานุมาศ ตรีสุวรรณ เจ้าพนักงานโสตทัศนศึกษาปฏิบัติงาน

ภาพประกอบ

นายกู้เกียรติ ญาติเสมอ ผู้อำนวยการวิทยาลัยการพัฒนชุมชน
รักษาการในตำแหน่งนักวิชาการพัฒนาชุมชน
เชี่ยวชาญ ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการกลุ่ม
ประสานงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
และประชารัฐ

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550

ชั้น 5 อาคารรัฐประศาสนภักดี ถนนแจ้งวัฒนะ

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทร 0-2141-6116

www.chumchon.cdd.go.th

ISBN 978-974-423-154-3